

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ
AYLIK YAYIN ORGANI

İKTİSAT DERGİSİ

EYLÜL 1970

SAYI 75

CİLT : 13

250 KURUŞ

MERKEZİ : Bursa — Sanayi Bölgesi

Telefon: 33 12 — 26 44

BÜRO : Bursa — Atatürk Caddesi, Ticaret Bankası, İş Han Kat 1
Tlf: 44 89

BÜRO : İstanbul — Unkapanı Atatürk Bulvarı, Manifaturacılar
Çarşısı No. 3501 — 3502 Telefon: 22 35 73 — 27 72 53

Dikkat !

Daha evvel başka yerde basılan yazılara ücret ödenmez. Yazılarda ki fikirler yazarlara aittir. Cemiyeti ve dergiyi sorumlu kılmaz gönderilen yazılar basılsın veya basılmasın iade edilmez.

Reklâm Tarifesi

Ön kapak içi	500.— TL.
İç sahife	400.— TL.
Arka kapak içi	500.— TL.
Arka kapak	750.— TL.

İKTİSAT DERGİSİ

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ YAYIN ORGANIDIR

İktisaden zayıf bir millet fakrû sefaletten kurtulmaz; Kuvvetli bir medeniyete, refah ve saadete kavuşamaz; İçtimai ve Siyasî felâketlerden yakasını kurtaramaz.

K. ATATÜRK

CİLT : XIII

EYLÜL 1970

SAYI : 75

Fiatı : 2.5 T.L.

Yıllık: 30-6 Aylık: 15 TL.

YAZI HEYETİ

İSTANBUL

MUAMMER BAŞOĞLU
NİHAT BATUR
İLKER BİRDAL
NATİK BUDA
FARUK ÇEHRELİ
MEHMET EMANET
ŞEMSEDDİN GÜLER
Prof. Dr. MÜKERREM HİÇ
GÜNER ŞEKERCİOĞLU
YALÇIN SARI
ORHAN SOFUOĞLU
REŞAT UMUR
RİDVAN YÜKSELEN

ANKARA

ORHAN BULDAÇ
NACİ SARIEYYÜBOĞLU
SEZER SUNGUR

Sahibi : Cemiyet Adına OKTAY EMED

Yazı İşleri Müdürü : NİHAT BATUR

İdare Müdürü : FARUK ÇEHRELİ

İdare Yeri : Tünel Galip Dede Cad. No. 48/1

Telefon : 44 04 36 - 49 89 03 - 44 48 63

P. K. 599 Karaköy/İst.

Basıldığı yer : YENİLİK BASIMEVİ

İÇİNDEKİLER

2. Derginin Sesi ***
3. Devalüasyon ve 1970 Devalüasyonu Orhan BULDAÇ
12. Ayın Ekonomik Olayları Faruk ÇEHRELİ
17. Tarım Kesimimizin Problemleri ... Doç.Dr. Tunca TOSKAY
21. Şeker Fiyatları Dr. Erdiç TOKGÖZ
25. Sanayiciler ve Bedelsiz İthalât Nurettin ÖZŞİMŞEK
28. Sovyetlerin Ekonomik Problemleri Terc. Emin AKAY
33. Sanayiın Finansmanı Meselesi Eyüp KARADAYI
36. Finansman Tablosunun Kontrolü Metin SÜDEN

Derginin Sesi !..

Sevgili ve Değerli Okuyucularımız,

Cemiyet ve Dergi olarak 9. Eylül. 1970 günü büyük bir imtihanı daha başarıyla verdik. Dergimizin geçen sayısında duyurduğumuz üzere Devalüasyon sonrasını, tamamen İktisatçılar olarak, ilmi açıdan: öğretim üyesiyle, sanayicisiyle ve tatbikatçısıyla, açık oturumda etraflıca tartıştık. Konuşmacılar, kendilerine ayrılan sürenin kısalığına rağmen 9. Eylül. 1970 Devalüasyonuna bizi getiren nedenleri hülâsa ettikten sonra, Devalüasyonun muvaffak olması için gerekli gördükleri tekliflerini dile getirdiler. Bilhassa Devalüasyondan Türk ekonomisinin beklediği müsbet neticelerin sağlanmasında büyük rol oynayacak iki unsurun 1) iç piyasada fiatların aşırı derecede yükselmemesi için alınması yeterli tedbirler ile 2) ihracatın artmasını gerçekleştirecek faktörlerin öneminin açık bir şekilde eleştirildiği açık oturum dinleyiciler tarafından zevk ve ilgiyle izlendi. Bu oturumu, örnek alan biz Cemiyet ve Dergi yöneticileri sizlere yeni yeni oturumlar, konferanslar ve seminerler hazırlamaktan büyük zevk duymaktayız.

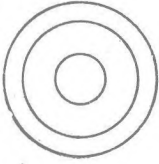
Bu çalışmalarımızdan ikincisi «Ortak Pazar» konulu açık oturuma ayrılmıştır. Bilindiği üzere Türkiye hazırlık dönemini ikmâl etmiş, geçiş dönemi diye isimlendirilen ikinci döneme girmenin sorumluluğunu yüklenmiş bulunuyor. Bu devrede Türk ekonomisinde meydana gelecek müspet veya menfi tesirleri önceden tartışma imkânı verecek açık oturumumuzda :

- a) Genel İktisadi tedbirler;
- b) Sınai ürünlerin arttırılmasına dayanan tedbirler;
- c) Tarım alanında alınması gereken tedbirler;
- d) Finansman kaynaklarına bağlı tedbirler;
- e) Ücret konusu ve işçi ihracı konuları;

Teker teker konuşmacılar tarafından açıklanacaktır. Türkiye ekonomisinin Ticaret, Sanayi, Ziraat, Münakale gibi sektörlerini şiddetle etkisi altında bırakacak Ortak Pazara geçiş döneminde; Resmî ve Özel Sektör sanayiinin durumu; ithalât ve ihracat yönünden dış ticaret; şahıs ve hizmet hareketleri kadar sosyal politikamızdaki muhtemel gelişmelerin istikâmeti'de büyük önem taşımaktadır.

Türk ekonomi tarihinde çok büyük bir yer olacak bu devrenin, muhtemel tesirlerini müsbet olarak inkişaf ettirmek biz İktisatçılara düşen aslı görevidir. Bu görevi daha başlangıçta en iyi şekilde başarmak için düzenlediğimiz açık oturuma katılınız. Konuşucuların görüş ve düşüncelerini yakından izleyerek tartışmalara yeni yeni fikirlerle katkıda bulununuz. Biz, bize düşeni yaptığımıza inanmış olarak, sizleri 7 Ekim, 1970 günü açık oturumumuzda; yapıcı, konuyu açıcı suallerin sahibi olarak aramızda görmek istiyoruz.

Sevgi ve Saygılarla,
İKTİSAT DERGİSİ

Devalüasyon ve 1970 Devalüasyonu

Orhan BULDAÇ

9.Ağustos.1970 tarihinde, Türk parasının dış değerinin % 66,6 oranında düşürülerek 1 dolar = 15 TL. paritesinin benimsenmesi bazı çevrelerin kuşku ile izlediği, bazı çevrelerin ise iştiyakla beklediği Devalüasyon eyleminin yapıldığını haber vermiştir.

1967 yılından bu yana, Türk ekonomisinin en önemli dar boğaz olarak bilinen ödemeler dengesi açıkları nedeni ile, Devalüasyon sorunu bilim adamlarımız, iktisatçılarımız, işçi ve işveren çevrelerimizde en çok konuşulan ve tartışılan bir sorun olmak niteliğini kazanmış idi. Bu arada, ödemeler bilançomuzun sürekli açıkları nedeni ile kendilerinden sık sık yardım ve kredi talebinde bulunduğumuz dostlarımız ve AİD, IMF, OECD gibi uluslararası kuruluşların da bu sorun üzerinde titizlikle durtuklarını hatta alınan kararda etkili olduklarını belirtmek durumundayız.

Paranın değerinin düşürülmesi şek-

linde tanımlanan Devalüasyon, ekonomik ve mali alanda sürüklenilen bir çıkmazdan kurtulmak için başvurulacak en son çare olarak bilinmektedir. İki büyük dünya harbi arasında ve özellikle ikincisinden sonra, paraların içteki satın alma güçlerinde ortaya çıkan değişme ve düşmeler, ülke paralarının birbirleriyle olan ilişkilerini yeniden tesbit etmek zorunluluğunu doğurmuş ve bu zorunluluk bir çok ülkenin paralarının dış değerlerini yani devalüasyon yapmaları ile sonuçlanmıştır.

Yakın zamanlarda, ekonomiler arası rekabet, çeşitli ihracat ve ödeme sorunları bir çok ülkeyi yeniden devalüasyona zorlamıştır. Son çeyrek asırda, Fransa 1948, 1959 ve 1969 da olmak üzere üç kez, keza, İngiltere 1948 ve 1967 de olmak üzere iki kez devalüasyon yapmak zorunda kalmışlardır. Ülkemiz de, bundan önce 7.Eylül.1946 ve 4.Ağustos.1958 tarihlerinde iki kez devalüasyona gitmiştir. Bunlardan birincisinde paramızın dış de-

ğeri % 215, ikincisinde ise % 364 gibi çok yüksek oranlarda düşürülmüş, ancak, iç piyasanın iyi düzenlenememesi ve özellikle fiat artışlarıyla engel olunamaması nedeni ile pek başarılı eylemler olamamışlardır. Tarihler arasındaki süreler, 1946 dan buyana her oniki yılda bir ke-re, devalüasyon yapmak zorunda kaldığımızı göstermektedir.

9.Ağustos.1970 devalüasyonu üzerinde söz etmeden önce, Devalüasyonun bilimsel tanımlamasını yapmak ve ödemeler dengesi üzerindeki muhtemel etkilerini incelemek dileğindeyiz.

A — DEVALÜASYON NEDİR?

Devalüasyonun kelime anlamı, kıymetten düşürmedir. Ekonomi yönünden kıymeti düşürülen nesne, paradır. Ancak, devalüasyon belirli koşullarda ve amaçlarla yapıldığından tam bir tanımda bulunmak için bu unsurlarada yer vermek gerekir. Buna göre Devalüasyon, iç ve dış fiat farklarını gidermek, çeşitli kur uygulamalarına son vermek ve ödemeler dengesini sağlamak amacı ile ülke parasının dış değerinin düşürülmesi şeklinde yapılan bir döviz kurları ayarlamasıdır. Devalüasyon yapan ülkenin parasının dış değeri devalüasyon oranında düşerken, dış paraların eyleme tabi tutulmuş paraya göre değerleri, reevalüe yani yükselmiş olur.

Devalüasyon, koşulları hazır olduğunda bir zorunluluk olmakla beraber, sık sık bu eyleme baş vurmak, başarısız bir ekonomi ve mali politika izlemenin kesin delili anlamını taşır. İstikrarlı ve verimli olarak sürdürülen ekonomi ve kalkınma politikasında sık sık devalüasyon yapmanın gereği yoktur. Enflasyona engel olamayan, temel sorunları çözemeyen ve ticaret dengesini kuramayan ülkeler sık sık devalüas-

yon yapmak zorunda kalacakları gibi, devalüasyonu zorlayan sorunları çözümleyemedikleri sürece de, eylemden yarar sağlamak olanakları yoktur. Çünkü devalüasyon yolu ile, ödemeler bilançosunda denge sağlamak sanıldığı kadar kolay değildir. Bu yönden araştırma yapan bazı iktisatçılar hiçte iyimser sonuçlar elde edememişlerdir. Bununda en büyük nedeni, dış ticarete konu olan bir çok maddenin talep elastikiyetinin birden düşük olmasıdır. Yani, fiatının düştüğü oranda fizik tutar olarak talebinin artmamasıdır. Talep elastikiyetinin birden düşük olması, devalüasyon yolu ile ihracatı artıramamanın en önemli nedenidir. Fiatı ucuzlayan mallara daha fazla talep sağlayamamak ise bazı hallerde, malın daha pahalı olduğu zamandan daha az döviz sağlamak sonucunu doğurur ki, bununda Dimyata pirince giderken evdeki bulgurdan olmaktan başka bir anlamı olamaz.

B — DEVALÜASYONUN TEDİYE BİLANÇOSU ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Devalüasyonun tediye bilançosu üzerindeki etkileri, ithal ve ihraç listelerinde yer alan malların türlerine ve elastikiyetlerine göre ülkeden ülkeye farklılıklar arzeder. Bu etkilerin ne oranda olacağı ancak; a) Devalüasyon yapan ülkenin ithal ettiği mallara karşı talep elastikiyeti, b) İthalmallarının arz elastikiyeti, c) Dış ekonomilerin devalüasyon yapan ülkenin ihraç mallarına olan talep elastikiyeti d) Devalüasyon yapan ülkenin ihraç mallarının arz elastikiyetinin oranlarına bağlı olacaktır. Bu dört önemli hususun incelenmesi ile elde edilecek sonuçlar, devalüasyon yapan ülkenin bu eylemden sağlayabileceği yararı belirliyecektir. Devalüasyon kararından önce yapılması gereken bu incelemeler, alınan yan tedbirlerin isabetliliğini de tayin edecek güçtedir.

Şimdi, bu çok önemli konuların ödemeler dengesine yapacakları etkileri, Türkiye'nin koşullarında değerlendirerek, biraz daha yakından inceliyelim.

a) Devalüasyon yapan ülkenin ithal mallarına karşı talep elastikiyeti

Devalüasyon, oranınca ithalâtı pahalılaştıran bir eylemdir. Ağustos 1970 devalüasyonu yapacağımız ithalâtı % 66,6 oranında pahalı hale getirmiş bulunmaktadır. Bu demektir ki, önceden 1 dolarlık mal ithal etmek için 9 TL. ödemede bulunurken, şimdi 15 TL. ödeme bulunacağız. Eğer ithal mallarına olan talep elastikiyetimiz 0 ise, ithalâtı pahalılaştırmak ithal ettiğimiz malların fizik tutarlarında bir değişiklik yapmayacak, ulusal para olarak ödemeleri artırmak yanında döviz harcamamız azalmıyacaktır. Bu ekonomik olarak mümkün değildir ve mutlaka ithal mallarına olan talep elastikiyeti sıfırdan büyütür. Elastikiyetin bir olması halinde, döviz harcamalarımızda devalüasyon oranında tasarruf sağlanacak, ancak TL. olarak harcama tutarında, bir değişiklik olmayacaktır. Türkiye bu son devalüasyon sonucu ne oranda ithalâtını kısımlayacaktır? Bu son derece önemli bir sorudur. İthalâtımızın niteliklerini hatırlamak, bu sorunun cevabına bizleri yaklaştırabilir. Bilindiği gibi, ithalâtımızın % 90 nı sanayimiz için gerekli hammaddeler ile kalkınmada büyük etken olan makina, teçhizat gibi yatırım malları teşkil etmektedir. Ancak küçük bir bölümü tüketim mallarına tahsis olunmuştur. İthalât hacmi ile gerek milli gerekse endüstriyel faaliyetlerimiz arasında sıkı ilişkiler vardır.

Yanlış bir sanayileşme politikası, montaj şeklinde, gerçekte bir çeşit ithalât olan, yalınkat bir sanayinin kurulmasına neden olmuş bu da döviz kaynaklarımızın büyük ölçüde bu sanayinin gerek-

li kıldığı ham maddelerin ithalâtına ayırmak zorunluluğunu doğurmuştur. Bunun yanında, kalkınma hızının artırılmasında olduğu kadar yeni istihdam olanakları yaratmada büyük etken olan makina-teçhizat ithalâtında döviz kaynaklarımızın sınırlılığı tikanıklıklar yaratmış, buda milli gelirin arzulanen tempoda artırılmasına olumsuz etkiler yaratmıştır.

Bu kısa açıklamaların sonunda ortaya çıkan gerçek şu olmaktadır: Devalüasyon ithalâtta biraz daralma nedeni olarak, bu hiç bir zaman devalüasyon oranında bir döviz tasarrufu sağlamayacaktır. Sanayinin atıl hale gelmemesi ve istihdam şartlarının gelişmesi ithalâtın gereken genişlikte yapılabilmesine bağlıdır. Ancak, başvurulmuş bu eylemin uzun vadede ithalâtı etkileyeceği, sanayi ve yatırım politikalarımızda değişikliklere neden olacağı muhakkaktır. Montajdan vergi istisnasının kaldırılması montajı teşvik etmekten vazgeçildiğinin önemli işareti olmuştur. Esasen devalüasyonda montaj sanayinin döviz transferlerini eskiye oranla bir hayli sınırlamıştır. Bunlar ile ride izlenecek politikalar yönünden önemli belirtilerdir.

b) İthal Mallarının Arz Elastikiyeti

Devalüasyon yapan ülkenin dünya ticaretindeki önemi, ithal mallarında fiyat gerilemelerinin sınırlarını tayin eder. Türkiye'nin dünya ticaretindeki payı % 0,3 dolaylarındadır. Bu hacimdeki bir ticaretin, devalüasyon yolu ile ithal mallarının fiyatlarında düşme sağlaması düşünülemez. Ancak, dış ticaret hacmi yönünden ağırlık arzeden ülkeler devalüasyon yaptıklarında, ithal mallarının fiyatlarında düşme olacağını hesaba katmak durumundadırlar. İthal mallarına olan talep elastikiyetimizin sıfırdan büyük olması nedeni ile, sağlanacağı muhakkak olan bir miktar

döviz tasarrufu, ithal malları fiyatlarını etkileyecek durumda olmayacağımız için, geçerli olabilecektir.

c) Dış Ekonomilerin Devalüasyon Yapan Ülkenin İhraç Mallarına Olan Talep Elastikiyeti

Dış Ödemeler dengesine etkili olacak diğer önemli konu, ihraç mallarına olan talep elastikiyetidir.

İhraç mallarına olan talep elastikiyetinin sıfır olması, devalüasyon yapan ülkenin ihraç mallarının fizik tutarlarında herhangi bir değişme olmayacağını ifade eder. Bu halde ihracattan sağlanan döviz kazancının devalüasyon oranında düşmesi gerekecektir. Bunun ise, ödemeler dengesi yönünden olumsuz etkisi açıktır. Devalüasyon yolu ile döviz kazancının artması, ihraç mallarına olan talep elastikiyetinin birden büyük olmasına bağlıdır.

Şimdi bu gerçeğin bizim ödemeler dengemize etkisinin ne olacağını tahminiye çalışalım. Yapılan devalüasyonla ihraç ürünlerimizin fiatı % 66,6 oranında ucuzlatılmıştır. Yani eski kur üzerinden ihraç edilen 9 TL. lık mal karşılığında 1 dolar kazanırken, şimdi bir doları ancak 15 TL. lık mal ihraç etmekle sağlayabileceğiz. Ancak, devalüasyondan önceki dönemde de bir doların ekonomimize maliyetinin resmi kurdan fazla olduğunu kaydetmek gerekir. Demek ki, ihracattan, önceki kadar döviz sağlayabilmemiz, ihracatımızı fizik tutar olarak devalüasyon oranında artırmamıza bağlıdır. Bu ise, ihraç mallarımıza olan talep elastikiyetinin bir olmasını zorunlu kılmaktadır. Daha fazla döviz sağlamamız ise elastikiyetin birden büyük olmasını gerektirmektedir. Mallarımız ucuzladığına göre, ihracatımızın artacağı düşünülmektedir. Ancak, ihraç kalemlerimizin % 75 ini pamuk, fındık, ku-

ru üzüm ve incir gibi tarımsal ürünler teşkil ettiğine ve bu mallara olan talep hacmi sınırlı olduğuna göre, bu nasıl olacaktır. Beklenen sonuç, mallarımızın alıcısı durumunda olan ülkelerin ihtiyaçlarını, aynı malların ihracatçısı olan diğer ülkelerden almayıp, bizden karşılamalarıdır. Fiatların ucuzluğu, bazı varsayımlarla, bu sonucu sağlamaya yeterli bir motif sayılabilir. Bu motifin işlemesi halinde almamız gereken tedbir ise, ihraç mallarımızın üretimini artırmaktır. Bu ise, azalan randımanlar kanununa göre, özellikle kısa dönemlerde pek mümkün olmayacaktır. Ayrıca, rakip durumda olan ülkelerin ithalatçı ülkelerle yaptıkları uzun vadeli ihraç anlaşmaları, bu amacın gerçekleşmesine engel olacaktır. İkinci ve çok önemli bir hususta, rakip ülkelerin devalüasyon tedbirine başvurmaları ihtimalidir. Devalüasyondan hemen sonra, dış pazarlarda tarım ürünlerimizin rakibi durumunda olan Yunanistan'da uyanan telâs, bunun en tipik örneğidir. İhraç mallarında sağladığımız ucuzluk, ancak stoklarımızı eritmek yönünden yararlı olabilecektir. Yapılan açıklamalara göre, yalnız tütünde 3 milyar TL. lık stok vardır. Buna göre, beklenen olumlu sonuçlar uzun vadede ortaya çıkacaktır. Geleneksel ihraç malları dışında, sanayi mamüllerimizin dış pazarlarda rekabet etmesi ve sanayi mamüllerimize alıcı bulabilmemiz ancak belirli standart ve kalitede üretim yapmamız ve etkili pazarlama yöntemleri uygulamamızla mümkün olacaktır. Aslında yapılan devalüasyon geleneksel ihraç malları dışında, sanayi ürünlerimize pazar bulmak amacına dönüktür. İhraç mallarımız arasına yenilerini katmak, ihracata dönük endüstrileri kurmak ve mallarımıza pazarlar bulmakla mümkündür. Gerçekte, bundan başkade çözüm yolu yoktur. Esasen, ortak pazara girmek kararımız, ihracat ve sanayi politikamızdan para ve yatırım politikalarımı-

za değin bir çok politikamızda önemli değişimleri zorunlu kılmaktadır. Biz devalüasyonu, ancak bu yeni döneme geçişte alınması zorunlu bir dizi tedbirlerin ilki olarak değerlendirmeye yatkınız. Eğer bundan sonra, gerekli alt yapı reformları yapılır ve endüstriyel bir toplum olmanın zorunlu kıldığı tedbirler alınırsa, bugün alınan ekonomik kararların bir önemi olabilir; aksi halde yakın zamanda başladığımız noktadan daha çetin koşullarla karşıya kalabiliriz.

d) Devalüasyon Yapan Ülkenin İhraç Mallarının Arz Elastikiyeti

İhracat yolu ile sağlanan döviz kazancının düşmemesi, daha fazla mal ihraç etmek sorununu getirmiştir. İhraç malları üretiminde artışlar sağlayamamak, mevcut kazancı kaybetmek sonucunu doğuracaktır. Sanayide atıl kapasiteleri harekete geçirmek kısa dönemde üretim artışı sağlamakla beraber, tarımda bu, kısa dönemde mümkün değildir. Ayrıca tarımda azalan randıman kanunu uzun dönemde, üretimi artırılan malların maliyetini yükseltecektir.

Devalüasyonun yararlı olabilmesi yönünden, eylemden önce mutlaka incelenmesi gereken ihracat ve ithalat mallarının arz ve talep elastikiyetleri ve bu incelemelerden elde edilen sonuçlar, hem devalüasyonun başarısını, hemde ekonominin eylemden sonraki geleceğini yakından ilgilendirmektedir. 1970 devalüasyonundan sonra, cevaplandırılması gereken önemli sorular bunlardır. Ancak, eldeki veriler, özellikle kısa dönemde, iyimserliğimizi azaltmaktadır. Hükümetin eylemden sonra, ekonomimize vermeyi tasarladığı biçimi eylemle tutarlı olacak şekilde açıklaması; özel kesiminde yeni koşulların zorunlu kıldığı tedbirler üzerinde çalışması gerekmektedir. Özellikle fiat

artışlarının neden olacağı Enflasyon-Devalüasyon fasit dairesine yeniden düşmek zorundayız.

II — 1970 DEVALÜASYONU

Gelişmekte olan ülkelerin karşı karşıya bulunduğu sorunlar, ülkemizde de etkilerini sürdürmektedir. Belirli bir hızda ekonomik gelişme sağlamak yönünden ihtiyacımız bulunan kaynakların yetersizliği, bizi sürekli olarak ulusal kaynaklarımızın elverişliliği ölçüsünde bir kalkınma hızına razı olmak veya daha hızlı bir kalkınma için dış kaynaklara müracaat etmek tercihi ile karşı karşıya getirmektedir. Yıllardan beri, iç kaynaklarla hedef alınan ekonomik düzeye ulaşmak konusunda iyimser olmayan çevreler, dış kaynaklarla kalkınmayı bir yöntem olarak benimsemişlerdir. Bu tercih, izlenen tüm politikaları etkilemiştir. Yabancı sermayeyi teşvik, montaj sanayi, tarım ve diğer sektörlerde izlenen politikalarda bu tercihin etkilerini açık olarak görmek olanağı vardır. Ancak, aradan geçen zaman ve edinilen tecrübeler, artan dış borç ve verilen önemli tavizlere rağmen arzulan hedeflere ulaşmada başarı sağlayamadığımızı göstermektedir. Bugün, dış yardımla kalkınma yöntemi yerine ulusal kaynaklarımıza dayalı bir kalkınma yöntemi uygulamak zorunluluğunu kabul etmeyen kimse kalmamıştır. Bütün çabalara rağmen, ödemeler dengesinin sağlanamayışı, montajın ulusal sanayie dönüşmemesi, istikrarı hedef alan plânlarımıza rağmen, siyasal bunalımlarında etkisi ile, bir türlü istikrarın gerçekleşmemesi, özellikle 1970 yılında iktidarı bazı önemli politika düzeltmeleri yapmaya zorlamıştır. Şimdi Türkiye yeni bir tercih yapmak durumundadır. Sayın Başbakanın da birinci radyo konuşmalarında ifade ettikleri gibi, Türkiye, kal-

kınması için gerekli olan kaynakları hep dışardan mı sağlamalı; yoksa ulusal kaynaklarımızı etken olarak harekete geçirmelidir? Bu soruya ittifakla verilen cevap, ulusal kaynaklarımızı harekete geçirmekte geç kalındığıdır. Öyle ise yapılacak şey, ödemeler dengesi açıklarını kapatacak güçte bir ihracat ekonomisi kurmaktan ibarettir. Sayın Başbakan ve Hükümetin diğer yetkilileri devalüasyonun bu amaçla yapıldığını çok kere ifade etmişlerdir. Şunu içtenlikle ifade etmek isterizki, daha önce 1946 ve 1958 de iki devalüasyon geçiren Ülkemizde ilk kez, 1970 devalüasyon kararı uzun tartışmalar sonunda ve etkin bir çok tedbirle beraber alınmıştır. Bu ise tartışmaya katılıp fikirlerini açıklayan bilim adamlarımız, iktisatçılarımız, yazarlarımız, işçi ve işveren çevrelerimiz kadar hükümet içinde övünç vericidir. Devalüasyon üzerinde çok sesli bir tartışma yapılması, ekonomimizin dayanırlılığını yanında iktisatçı ve teknisyenlerimizinde yetişkinliğini göstermektedir.

Devalüasyon dış denge kavramı içerisinde önemli bir yer tutar. Bir çok ülkeler, zorunluluk hallerinde devalüasyonu denemişlerdir. Devalüasyon yapmak bir başarısızlık belgesi olmakla beraber, koşulların gerektirdiği durumda devalüasyon yapmamak, ekonominin zararınadır. Yapılan devalüasyonun yararlı olması, ancak alınacak tedbirlere bağlıdır. Etkin tedbirler almakta, neden devalüasyona gidildiğinin iyi değerlendirilmesi ile mümkündür. Bu bakımdan 1970 devalüasyonunu zorlayan nedenleri daha yakından tetkik etmekte fayda vardır.

A — DEVALÜASYONUN NEDENLERİ

Devalüasyon, enflasyon ve deflasyon hallerinde başvuru olan bir eylemdir. Bu bunalım hallerinin tipik göstergeleri ise,

iç ve dış fiatlarda görülen büyük farklılaşmalar, ödemeler bilançosu açıkları, çeşitli kur uygulamaları, ihracat tıkanıklıkları, yabancı paraların büyük prim yapmaları ve ekonomik istikrarın sağlanamamasıdır. 1958 devalüasyonundan sonra ülkemiz bu sorunların büyük bir bölümü ile yeniden karşı karşıya kalmıştır. Döviz alım ve satımlarında çeşitli kur uygulamaya başlanması, iktisatçılara göre, peçeli bir devalüasyon sayılmıştır. 1958 den buyana, dış fiatlarda % 20 civarında artışa karşılık, iç fiatlar % 90 oranında artmıştır. Aşırı fiat fakılaşması ihracat yanında döviz kazançlarımızı azaltmış, döviz kaçakçılığını çok kârlı bir hale getirmiştir. Öyleki, primlere rağmen dıştaki işçilerimizin tasarruflarını bütünüyle ülkemize getirmek olanaksızlaşmıştır. Ayrıca Ortak Pazara geçiş dönemi ile başlayan çetin yükümlülükler, saklı devalüasyonu hemde gereğinden yüksek bir oranda tescil etmek zorunluluğunu doğurmuştur. Yapılan bazı çalışmalar, Türk parasının değeri kayının 1 dolar = 13,50 TL. eşitliği ile giderilebileceğini gösterirken, yakın zamanda yeniden devalüasyon yapmak endişesi içerisinde, 1 dolar = 15 TL. paritesi, geçici bazı istisnalarla, kabul edilmiştir.

Anlaşılacağı üzere, devalüasyon bir dengesizlik ve ekonomik istikrarsızlığın neden olduğu bir eylemdir. Nedenler bu olunca, alınacak tedbirlerinde ödemelerde denge, ekonomik verim ve istikrarı sağlayacak nitelikte olmasını gerektirmektedir. Devalüasyonun ödemeler dengesi, sosyal adalet, istihdam, fiat, para ve kredi politikaları üzerindeki etkilerini olumlu yönlere çevirmek ancak, söz konusu tedbirlerle mümkündür.

Hükümet, devalüasyon kararı yanında fiat istikrarı, sosyal adalet, kredi ve para konularında etken, bir kısım yan tedbir-

leri almıştır. Esasen, bir çok çevreyi devalüasyondan umutlandıran da, alınan ve alınacağından sözedilen tedbirlerdir.

Biz, devalüasyon eyleminin başarılı olmasında etken olacak tedbirlere kısaca değinmek istegindeyiz.

B — DEVALÜASYONUN BAŞARI KOŞULLARI

1 — İstikrar Tedbirleri

Devalüasyon istikrarsızlığı tasfiye amacıyla alınan bir tedbir olarak, başarı için istikrarın sağlanmasını zorunlu kılmaktadır. Bizde de, devalüasyonla beraber en çok tartışılan konu istikrar konusudur. Fiatları belirli bir düzeyde dizginliyişmek devalüasyonun yararlarını azaltacağı gibi, henüz kurulamayan sosyal ve ekonomik dengeyi de önemli oranda bozacaktır. Devalüasyonun kısa zamanda enflasyona dönüşümü, haksız transferler yanında siyasî iktidarların geleceğininde etkililer.

Devalüasyondan sonra, diğer koşullar bir yana, yalnız ithalâtın pahalılaşması maliyetler yolu ile fiatları mutlaka etkileyecektir. Hükümet, bu yıl içerisinde % 10 civarındaki bir artış normal sayacağını, alınan tedbirlerin bu oranın üzerinde fiat artışlarını önlemeye dönük olduğunu açıkça ifade etmekte ve hesapsız fiat artışlarını eldeki araçlarla durdurmaya kararlı gözükmektedir. Fiat artırma taleplerini incelemek için kurulan «Ekonomik Kurul», makul olmayan talepleri geri çevirmekte ve zam uygulamalarına engel olmaktadır.

Devalüasyon sonrasının asıl sorunu istikrar sorunudur. Fiat istikrarını sağlamak yönünden hangi araçlar kullanılmalıdır?

Fiatlar bugün maliyet ve talep cephesinden gelen önemli baskılar altında bulunmaktadır. Sanayi sektörünün niteliği, fiat düzeyini ithal fiatlarına bağlı kılmıştır. Ham maddesini dışarıdan sağlayan sanayi kollarında maliyet artışları doğal sayılmalıdır. Ancak maliyet artışları ne oranda satış fiatlarını etkileyecektir? Bu soruya açık cevap verilemeyeşinin nedeni, sanayideki kâr marjlarının yüksek oluşudur. Artık Türkiye'de aynı kâr marjları ile çalışmak olanakları daralmaktadır. Bir yandan işçi ücretlerinin artışı, diğer yandan yeni alınan vergi ve para tedbirleri sanayici ve tüccarın kârlarından feragat etmeleri zorunluluğunu doğurmaktadır. Bu aslında normal bir gelişmedir. Devalüasyondan önceki dönemde de yapılan ithalâta bir doların maliyeti resmî kurun üzerinde olmuştur. Maliyetleri yükselterek bir maliyet enflasyonuna meydan vermek Türk sanayiinin geleceği yönünden önemlidir. Aksi halde satış güçlüklerinin yaratacağı stoklar, bir çok sanayi kolunun iflâsına yetecektir.

Talep cephesinin istikrarı zorlamasına gelince, kanımızca bu husus maliyet cephesinden daha büyük bir önem arz etmektedir. Zira devalüasyondan önce çıkartılan perisonele konuyu millî gelirin % 4'üne yakın bir bölümünü bürokrasiye ödenmesini öngörmüştür. Bu yeni satın alma gücünün tüketime kayması, fiatları olumsuz yönde etkileyecektir. Ayrıca devalüasyon sırasında üreticiyi korumak için ihracat ve sanayi ürünlerinin taban fiatlarında % 25 artış sağlanması bu kesime 3 milyar TL. civarında ilâve satın alma gücü kazandıracaktır. Her iki tedbire sosyal adalet ve verim sağlamak yönünden hiç kimsenin diyeceği yoktur. Ancak devalüasyonla girilen hassas dönemde, bu harcamaların fiatlar üzerinde kamçılayıcı olacağını ifade etmek durumundayız. Hü-

kümet'te bu gerçeği kabul etmiş gözük-
mektedir. Şekere zamlı başlayan bazı fiat
artırmaları, aslında tüketicinin satın alma
gücünü sınırlamak amacını taşımaktadır.
Ayrıca satın alma güçlerinin bir kısmının
tasarrufa yönelmesi için faiz hadlerinin
yükseltilmesi yerinde bir tedbirdir.

İstikrar sağlamada talep ve maliyet
cephesinden gelecek etkileri fireleyecek
en önemli politikalar olarak para ve mali
ye politikalarını görmekteyiz. Devlet, har-
camaları için reel kaynakları daha geniş
şekilde harekete geçirmelidir. Personel
kanunuyla artan cari giderlerin vasıtalı
yollardan ziyade gelirlere kaydırılarak
karşılanması zorunludur. Bu nedenle esas-
lı bir vergi reformuna ihtiyaç vardır. Ay-
rıca 1971 bütçesinin denk ve samimi bir
bütçe olması gerekmektedir.

Devalüasyonla ithalatın pahalı olması
piyasanın para ve krediye olan ihtiyacını
artıracaktır. İstihdam üzerinde olumsuz
etki yaratmamak yönünden para hacmin-
de, ithalatın pahalılaşması oranında ge-
nişlik sağlanmalıdır. İthalat yolu ile çeki-
lecek para, tarım kesimine ve ücretlilere
ödemeler şeklinde piyasaya dönecekse-
de tüketimi frenlemek ve sanayinin ihti-
yacı bulunan uzun vadeli kredileri temin
etmek için, sermaye piyasasının kurul-
masına şiddetle ihtiyaç vardır. İstikrar
sağlamada diğer önemli tedbir ise, eko-
nomide verim sağlamak ve mal darlığına
meydan vermemektir. Fiat yükselişleri
yoluyla kârlılık yerine, maliyetleri düşüren
ve üretimi artıran teknolojilerin ve yön-
temlerin uygulanması sanayi ve tarım ke-
simimizin başlıca sorunudur. Piyasada mal
darlığına meydan vermemek, bilhassa dı-
şarıdan sağlanan 1 milyar dolar tutarın-
daki kredilerin ekonomimizin gerçek ihti-
yaçlarına uygun bir şekilde kullanılması-
na bağlıdır. Söz konusu bu tedbirler alın-

dıktan sonra önümüzdeki yıllarda istikrar
sağlamak olanağı vardır.

II. Ödemeler blâncosunda denge sağ- layıcı tedbirler :

Devalüasyonun ödemeler blâncosun-
daki etkisi, birinci bölümde incelediğimiz
mal ve ihrac mallarına olan talep ve arz
elâstikiyetleri ile ortaya çıkmaktadır.

Kalkınmaya olumsuz etkide bulunma-
yacak oranda daha az ithalat yapmak dö-
viz tasarrufu sağlarken, ihrac edeceğimiz
malların arttırılması ve çeşitliliğinin sağ-
lanması döviz kazançlarımızı arttıracaktır.
Tediye blâncomuzun denkliliğinde önemli
bir kalem olan işçi dövizlerimizin yeni kur
üzerinden daha fazla transfer edilmesi
mümkün olacaktır. Türkiye turistler için
son derece ucuz bir ülke haline getiril-
miş olmakla beraber, turizm gelirlerinin
artışı turizm endüstrisine bol yatırım yap-
makla mümkün olacaktır. Aksi halde bu
konuda fazla iyimser olmaya imkân yok-
tur.

Ödemeler blâncosunda denge sağla-
mak için ihracata dönük sanayilerle it-
halat ikamesi yaratacak sanayilerin yeni-
den tesbiti şarttır. Ayrıca, kamu alt yapı
yatırımlarının bütün bu sanayi kollarının
kurulması ve gelişmesine yardımcı olacak
şekilde düzenlenmesi için yatırım politi-
kasının revize edilmesi gereklidir.

III. Sosyal Adalet Tedbirleri :

Yapılan devalüasyonun, elinde ithal
malları bulunanlar için nasıl bir vurgun
vesilesi olduğunu açıklamaya ihtiyaç yok-
tur. Eski kur üzerinden birikmiş stoklar,
sahiplerine milyonlar kazandırmış ve top-
lumsal dengeyi etkilemiştir. Hükümetten
bu artışların hazineyi intikalini sağlaya-
cak tedbirleri alması beklenmektedir.

Devalüasyondan sonra tesisler büyük

değerler kazanmış, yeni kuruluşların ise durumu büyük ölçüde güçleşmiştir. Bir yıldan beri transferi bekleyen sanayici şimdi devlete % 66,6 oranda yeni ödemeler yapmak zorundadır. Bunun yatırım ve istihdama olumsuz etkileri mutlaka önlenmelidir. Devalüasyonun tesislerin maliyetini yükselmesi, sosyal sınıflar arasındaki mesafeyi daha fazla açacaktır. Bu nedenle çalışan sınıfları bütünüyle toplum. sal risklere karşı garanti edecek sosyal sigortalar sistemini gerçekleştirmek kaçınılmaz bir durum olmuştur. Sağlık sigortası ve işsizlik sigortalarının bütün yurttaşları kapsayacak hale getirmek, yeni

dönemde kurulması zorunlu sosyal denge yönünden büyük önem taşımaktadır.

Devalüasyondan sonra fiat istikrarı sağlamak için savunulan tedbirler arasında işçi ücretlerini dondurmak ciddi olarak tartışılmaktadır. Fiatların asgarî % 15 civarında artması kesin olan bir dönemde, işçi ücretlerine zam yapılmamasını teklif etmek, sosyal adalet ve huzur yönünden son derece tehlikelidir. İşçi ücretlerine hayat pahalılığı ölçüsünde mutlaka zam yapılmalı ancak verimli çalışma olanakları araştırılmalıdır.

Bütün bu tedbirler başarılı bir sonuç için zorunludur.

Ayın Ekonomik Olayları

Türkiye AET İlişkilerinde son durum ve Türkiye'nin geçiş döneminde yapması gereken işler

Faruk ÇEHRELİ

Türkiye AET ortaklık anlaşması asgari beş yıllık bir hazırlık dönemini ön görmüştü. Hazırlık dönemini müteakip, geçiş döneminde, tarafların gümrük birliğini gerçekleştirmeleri ve iktisadî politikalarını yaklaştırmaları gerekmektedir.

Ortaklık anlaşmasının eki, geçici protokolün ikinci fıkrası gereğince, beşinci yıl sonunda (30 Kasım 1969) katma protokolün tespiti gerekmekte idi. 30 Kasım 1969 tarihi «takvim durdurma» yolu ile tehir edilmiş bulunuyordu. Hattizatında ortaklık konseyi hazırlık döneminin sonunda Türk ekonomisinin geçiş dönemine intibakına karar verecek organdır. Tek taraflı olarak talep yeterli değildir.

22 Temmuz 1970 tarihinde, Türkiye AET ortaklık konseyi toplantısında, ortak-

lığın geçiş dönemine intikalinin şartları görüşülmüş ve müşterek bir sonuca varılmıştır. Ekim ayında Ankara'da (Türk hükümetinin teklifi bu yöndedir) veya Brüksel'de yapılacak imza merasimi ile katma protokol yürürlüğe girerek fiilen Türkiye geçiş dönemine girmiş bulunacaktır.

Dergimizin 67 ve 68. sayılarında (Türkiye Ortak Pazar 1964-1969 ilişkilerinin özeti ve Sanayimizin Ortak Pazara intibak ettirilmesi için alınması gerekli tedbirler) başlıklı yazılarımızda Ortak Pazar hakkında gerekli olan ön bilgiyi vermiştik.

Geçiş döneminin şartlarını, gümrük birliğine varmak için takib edilecek usulleri ve tarafların ekonomi politikalarını yaklaştırmaları için yapmaları gereken değişiklikleri kapsayan katma protokolda

yer alan hükümleri aşağıdaki şekilde özetleyebiliriz.

I. Gümrük birliğinin gerçekleştirilmesi için katma protokolde yer alan hükümler :

A. Sanayi sektöründe

1. Topluluk yönünden

Topluluk, katma protokolün yürürlüğe girmesi ile sanayi sektörünün tümünde, gümrük vergileri ve eş değerli vergilerle miktar kısıtlamalarını tamamen kaldırmaya kabul etmiştir. Yalnız tekstil sektöründe, gümrük tarife cetvellerinde yer alan 35 pozisyonundan makine halıları, pamuk ipliği ve diğer dokumaları içine alan üç pozisyon için 12 yıllık bir süre içinde topluluk miktar tahditlerini gümrük vergisi ve eş değerli vergileri kaldıracaktır. Pamuk ipliği için üç yüz tonluk, ham bez için bin tonluk kontenjane % 75 gümrük indirimi uygulanacaktır. Makina halıları için ise kontenjansız olarak % 25 gümrük indirimi tatbik edilecektir. Bu kontenjanları aşan miktarlar için ise % 25 gümrük indirimi tatbik edilecektir.

2. Türkiye yönünden

Türkiye 12 ve 22 yıllık süreler içinde gümrük ve eş değerli vergileri kaldıracaktır. Türkiye'nin, 1965-1967 yılları arasında, AET den yaptığı ithalat ortalaması esas alınarak bulunacak miktarın % 45 ine tekabül eden maddeler için 22 senelik, diğerleri için 12 senelik bir süre zarfında, gümrük ve eş değerli vergilerin kaldırılması sağlanacaktır. 12 senelik ve 22 senelik listeler arasında ekonominin durumuna göre, Türk hükümeti değişme yapabilir. Yalnız nispetlerde bir değişme olmamak şartıyla. Gümrük indirimleri ve OGT'ne uyum 1 Nolu şemada gösterilmiştir.

Türkiye miktar kısıtlamalarını ise, 22

yıllık bir süre içinde kaldıracaktır. Tam bir liberasyonun temini için her sene libere edilecek miktar aşağıdaki şekilde olacaktır.

- 1. yılda % 35
- 3. yılda % 40
- 8. yılda % 45
- 13. yılda % 60
- 18. yılda % 80
- 20. yılda tam liberasyon

Türkiye'nin iktisadî kalkınmasındaki gelişmelerin durumuna göre, tespit edilen programda gerekli değişimler yapılabilecektir.

B. Tarım sektöründe

22 yıllık süre sonunda gerekli karar alınacaktır. Bu devre içinde Türkiye tarım politikasını ortaklık tarım politikasına uygun hale getirecektir. 22 yıllık süre içinde, nihai gaye olan, tarım ürünlerinin serbest dolaşımı gerçekleşinceye kadar, taraflar birbirlerine Ortaklık Konseyince tesbit olunacak tercihli bir rejim uygulayacaklardır. Bu duruma göre geçiş dönem başından itibaren, Ortaklık, Türkiye'nin tüm tarım ihracatının % 90 nından fazlasına avantajlar tanımış olacaktır. Belli başlı tarım ürünlerimiz olan tütün, narenciye, zeytinyağı için özel avantajlar sağlanmış bulunmaktadır.

Tütün, katma protokolün yürürlüğe girişinden itibaren tam gümrük muafiyetinden istifade edecektir.

Narenciye için; belli bir fiyat uygulanması kaydıyla tercihli bir rejim uygulanacaktır. Portakalda % 40; limon, mandalina, klemantin ve şatsumada ise % 50 gümrük indirimi bu tercihli rejimin içinde yer almaktadır.

Bir seri diğer tarım maddelerinde ise Türkiye % 50 - % 75 tarife indirimlerinden istifade edecektir.

Zeytinyağında; Türkiye 100 kg. da 4,5 dolarlık bir iktisadî kolaylık ve buna ilâveten yarım dolarlık bir ticarî kolaylıktan faydalanaacaktır.

Kuru incirde; kontenjan kalkmakta ve halen uygulanan % 4 gümrük üç yılda sıfıra indirilmektedir.

Ortaklık tarafından Türkiyeden ithal edilecek her cins şaraba, protokol imzalandığında, hemen % 60 gümrük indirimi uygulanacak ve Ortak Pazar ülkeleri için tanınan en uygun ortak rejim Türkiyeye de, gerekli talimatlar hazırlanarak tatbik edilecektir.

II. İşçi Problemi için katma protokolde yer alan hükümler :

Toplulukta çalışan Türk işçileri için ücret ve çalışma saatleri konusunda; milli işçilerle aynı şartlara tabi olması katma protokolün yürürlüğe girmesi ile birlikte tatbik edilecektir. İşçilerin serbest dolaşımı ise Ankara Anlaşmasının yürürlüğe girmesinden itibaren, 12 yılın sonu ile 22. yıl arasında Ortaklık Konseyince tesbit edilecek usuller çerçevesinde tedricen gerçekleştirilecektir. Ortaklık Konseyi ayrıca protokolün birinci uygulama yılı sona ermeden toplum içinde yer değiştiren Türk Uruklu işçilerle bunların toplulukta ikamet eden aileleri lehine sosyal güvenlik tedbirleri alacağı gibi bu işçilerin meslekî ve coğrafi hareket serbestlisi ile ilgili meseleleri inceleyecektir.

III. Diğer Hükümler :

Protokolde ayrıca ulaştırma, yerleşme hakkı, hizmetler, ekonomik politikaların yaklaştırılması (ticaret politikaları, iktisat politikaları, rekabet, vergileme, mevzuat) konularında da hükümler yer almış bulunmaktadır.

IV. Mali Protokol

Yeni mali protokol gereğince, 195 milyon dolarlık bir kredi, 5,5 yıl zarfında Türkiyeye verilecektir. Yatırım projelerinin finansmanına tahsis edilecek olan bu kredinin özel şartları şöyledir : En fazla 30 yıl vade tanınmıştır. Azami 8 yıla kadar ödemesiz süre vardır. Normal rantabilite projeler için % 4,5 faiz, rantabilitesi düşük alt yapı projeleri için asgari % 2,5 faiz ön görülmüştür. Ayrıca, Avrupa Yatırım Bankası, kendi imkânları ile piyasa şartlarına uygun vade ve faizle 25 milyon dolarlık ödünç verecektir. Avrupa yatırım bankası verilecek kredinin formaliteler sebebiyle gecikmemesi için şimdiden Türkiye tarafından sunulacak projelerin tetkikine başlamış bulunmaktadır. Katma protokolün yürürlüğe girmesi ile birlikte yardım verilmeye başlanabilecektir.

İlgili çevreler, hazırlık döneminde, Ortak Pazar Anlaşmasının geçiş döneminde, başarılı bir sonuç alınması için yeterli kadar çalışmadığı görüşünde hem fikirdir. Hükümetimizin hazırlık dönemini uzatmak yetkisine sahip olmasına rağmen geçiş dönemine girilmesinde fayda görmüştür. Konu kazanç ve ziyanın balansıdır. Geçiş dönemi ile birlikte elde edeceğimiz imkânlar, demokratik düzen içinde işletmeleri rekabet unsuru olmadan dünya piyasalarına uydurmak bakımından hükümetlerin ellerinde olan vasıtalar ve bu vasıtaların muaffakiyet derecesi, çeşitli baskıların ekonomik tercihler üzerinde oynadığı menfi rol ve geçiş döneminin milli sanayimiz üzerinde yapacağı olumsuz etkiler, yapılan blâncunun aktifinde ve pasifinde yer alan kalemlerdir.

Sanayiciler büyük bir çoğunlukla Ortak Pazar geçiş dönemine girilmesini müspet karşılamışlardır. Geçiş dönemi şartları, 12 ve 22 senelik süre intibak için genellikle uygun görülmüştür. Sanayici

kesinlikle bilmektedir ki himaye tedbirleri ile, gümrük duvarları ile ilanihaye bir sanayiın idamesi mümkün değildir. Bugün değilse mutlaka yarın yalnız müstehlikin istismarına dayanan ekonomik olmayan tercihlerle verilmiş kararlarla yapılmış yatırımlara bir dur diyen çıkacaktır.

İşte Ortak Pazar Anlaşması ve geçiş dönemi şartları bu dur deme kararının en uygundur.

Gelecek yazımızda geçiş dönemi şartları ele alındığında milli ekonomimizin islahı için Türkiye'nin yapması gereken işleri inceleyeceğiz.

GÜMRÜK İNDİRİMLERİ VE OGT'NE UYUM

ŞEMA : 1

YILLAR (x)	12 YIL			22 YIL		
	Münferit İndirim	Toplam İndirim	OGT'ne uyum (kümülatif)	Münferit İndirim	Toplam İndirim	OGT'ne uyum (kümülatif)
1	10	10	—	5	5	—
2	—	—	—	—	—	—
3	10	20	—	5	10	—
4	—	—	20	—	—	—
5	10	30	—	—	—	—
6	10	40	—	—	15	—
7	10	50	40	—	—	—
8	10	60	—	—	—	—
9	10	70	60	—	—	—
10	10	80	—	5	20	20
11	10	90	—	—	—	—
12	10	100	100	10	30	—
13	—	—	—	10	40	—
14	—	—	—	—	—	—
15	—	—	—	10	50	50
16	—	—	—	—	—	—
17	—	—	—	10	60	—
18	—	—	—	10	70	70
19	—	—	—	—	—	—
20	—	—	—	10	80	—
21	—	—	—	10	90	—
22	—	—	—	10	100	100

Not : İlk indirim Katma Protogolün yürürlüğe giriş tarihinde, diğerleri yıl sonlarında yapılacaktır.

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE PETROL ÜRETİMİ

Dünyadaki ham petrol üretimi yılda 2 milyar 134 milyon tona giderken, Türkiye, 3 milyon 600 bin tonluk üretimiyle 59 ülke arasında otuzuncu sırayı işgâl etmektedir. Türkiye, bu üretimiyle, Avrupa da batı Almanya'dan sonra ikincidir.

Bu dalda, dünya birinciliğini 510 milyon tonla Amerika Birleşik Devletleri korumaktadır. O'nu, 329 milyon tonla Sovyet Rusya izlemekte, eskiden beri dünyanın sayılı petrol ülkelerinden olan Venezüellâ da yılda 187 milyon ton ham petrol elde etmekle üçüncü sırayı almaktadır.

ÜRETİM ARTIYOR

«Petroleum Press Service» in yaptığı sıralamadan anlaşıldığına göre, dünyadaki ham petrol üretimi büyük bir hızla artmış, 1955 deki 1 milyar tonluk üretim, on yıl içinde yüzde yüzün üstünde bir gelişmeye 2 milyar 100 milyon tonu aşmıştır.

Son yıllarda büyük ilerleme kaydeden İran, Ortadoğuda birinci olurken, 167 milyon 600 bin tonla dünyada dördüncü gelmektedir. İran bundan sadece on yıl önce, 46 milyon 600 bin ton ham petrol çıkarabilmekte idi.

Beşinci sırayı alan Libya'da, petrol üretiminde ulaşılması güç bir ilerleme kaydetmiştir. 1959 yılında bu ülkede petrolün «P» si bile yokken, 1964 de 41 milyon tonla ismini duyuran Libya, şimdi yılda 150 milyon tonun üzerine çıkmayı başarmıştır.

BİZDEKİ DURUM

Küçük çapta olmakla beraber, Türkiye'deki ham petrol üretimi de, hızlı bir artış göstermiş, 1959 da 372 bin ton olan üretimimiz 1964 te 886 bin, 1968 de 3 milyon 103 bin ton ve bir yıl sonra da, 3 milyon 600 tondur.

TÜRKİYE % 7,3 KALKINMA HIZI İLE OECD İÇİNDE İKİNCİ DURUMDA

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilâtı (OECD) 22. Bakanlar Konseyinin Paris'te yaptığı toplantıda teşkilât sekreterliğinin sunduğu raporda «Türkiye'nin topluluk içinde kalkınma hızı yönünden ikinci olduğu» açıklanmıştır.

(OECD) sekreterliğinin «Ekonomik politikalar» konusunda hazırladığı raporda Dünyanın gelişmiş ülkeleri ile Akdenizin kuzeyinde ekonomik yönden gelişen ülkelerin bulunduğu topluluk içinde 1965-1970 döneminde Japonyadan sonra en hızla gelişen ülkenin Türkiye olduğu belirtilmektedir.

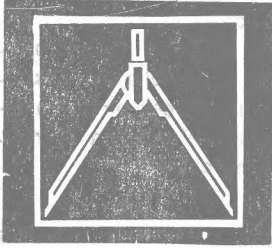
Raporda açıklandığına göre bu dönem içinde Japonyanın yıllık ortalama kalkınma hızı yüzde 12,4, Türkiye'nin ise yüzde 7,3'dür. Türkiye'yi kalkınma hızı bakımından yüzde 7 ile Yunanistan ve yüzde 6,3 ile İtalya izlemektedir.

Aynı dönem içinde Amerika Birleşik Devletinin ortaklama kalkınma hızı yüzde 3,7, Fransa'nın 5,4, Federal Almanya'nın 4,4, İspanyanın 5,7'dir. En düşük kalkınma hızı İngiltere'nindir. Bu ülkede dönem içinde kalkınma hızı yüzde 2,4 dür.

Raporda, Türkiye'nin 1960-65 döneminde ise kalkınma hızının yüzde 4,3 olduğu açıklanmaktadır.

Genel merkez yönetim kurumumuz tertiplendiği Devalüasyon ve sonrası konulu açık oturum 9 Eylül 1970 günü İstanbul Sanayi Odası toplantı salonunda seçkin davetlilerin iştiraki ile yapıldı. Yönetim kurumumuz adına sayın Genel Başkan Nihat Batur'un yönettiği açık oturuma konuşmacı olarak Prof. Dr. Süleyman Barda, Prof. Dr. Sabahattin Zaim, Dr. Mahir Kaynak, İ.S.O. oda meclisi başkanı Ertuğrul Soysal, değerli sanayicilerimizden Şaban Çavuşoğlu ve Suha Aksoy iştirak ettiler.

Açık oturumun özetini gelecek sayımızda vereceğiz.

Tarım Kesimimizin Problemleri ve Tarım Reformu

Doç. Dr. Tunca TOSKAY

Tarım kesiminde köklü değişiklikler yapılması gerektiği uzun zamandan beri çeşitli çevrelerce ileri sürülmektedir. Bu çevreler tezlerini kuvvetlendirmek için böyle bir değişikliği haklı gösterecek delilleride ortaya koymaktadırlar.

Gerçektende tarım kesimimizin yeniden düzenlenmesi gerektiği görüşünü kuvvetlendirecek çözülmemiş problemlerin bulunduğu herkesçe bilinmektedir. Bunların belli başlılarını şu şekilde sıralamak mümkündür.

— Tarım kesiminde toprak mülkiyetinin dağılışı derecesi bölgeden bölgeye değişen bir adaletsizlik göstermektedir. Meselâ tarım kesimindeki toplam mülklerin % 2,5'ü arazinin % 14 ünün teşkil etmektedir. Aynı şekilde çiftçilerin %00 12'i toprakların %6,3'üne sahip bulunmaktadır.

— Tarım işletmelerinin % 8,7'ni mey-

dana getiren 308.899 çiftçi ailesinin hiç toprağı yoktur.

— Çiftçilerimizin % 25'i kiracı, marabacı, yarıcı ve yarı mal sahibi olarak çalışmaktadır.

— Tarım kesimimiz de ortalama işletme büyüklüğü düşmektedir. Bir evvelki Tarım sayımında 77 dekar olan ortalama işletme büyüklüğü 1963 Tarım Sayımında 49 dekara gerilemiştir. Bu arada tarımsal işletmelerin % 66,4 ünün işlediği toprak 1-50 dönüm arasında, % 30,19 unun ise 50 dönümden fazla bulunmaktadır.

— İşletmelerin küçüklüğü yanında işledikleri arazinin de çok parçalı olması ayrı bir problem teşkil etmektedir. İşledikleri arazi 5 parçadan fazla olan işletmeler toplamın % 59'unu, işledikleri alan 1-5 parça arasında olanlar ise toplamın % 41'ini meydana getirmektedir.

— Yukarda sıralanan doğrudan doğruya toprakla ilgili problemlerin yanında çiftçiye teknik bilginin gereken etkinlikte götürülebilmesi, iyi bir pazarlama organizasyonunun kurulamaması, tarımsal kredi sisteminin arzulan şekilde işlememesi bu kesimin önemli meseleleri arasındadır.

Burada önemli olan nokta tarım kesiminin yeniden düzenlenmesi için teklif edilen «Toprak Reformu» nun veya «Tarım Reformu» nun hedeflerinin ne olması gerektiği ve hangi problemleri ne dereceye kadar çözebileceği hususunun tesbitidir.

Toprak ve Tarım Reformu Nedir?

Tarım kesiminde yapılacak köklü bir değişiklik genellikle toprakla doğrudan ilişkisi olan tedbirleri kavrar. Alınacak bu tedbirler ise toprak reformunun kapsamı için girer. Biz toprak reformunu genel hatları ile «toprak mülkiyetinin yeniden düzenlenerek topraksız ve az topraklı çiftçiye toprak dağıtılması...» şeklinde tanımlayabiliriz.

Tarım reformu deyimini daha geniş anlamıdır. Toprakla doğrudan ilişkili tedbirlerin yanı sıra toprağın işletilmesine ilişkin tedbirleride kavrar. Öyleyse tarım reformunu «toprak mülkiyetinin yeniden düzenlenmesi, toprak dağıtılması ve toptün tedbirler...» şeklinde tanımlamak rakların daha iyi işletilmesine ilişkin mümkünüdür.

Tarım reformu hem toprak mülkiyetinin yeniden düzenlenmesi hem de tarımsal toprakların daha iyi işletilmesini amaç edindiği için tercihe şayandır. Ancak toprak

reformu adıyla yapılan düzenlemelerde genellikle yalnız toprak dağıtılması ile yetinmezler ve mutlaka arkadan toprak işletilmesi ile ilgili tedbirler yürürlüğe girer.

İşaret edilmesi gereken önemli bir noktada memleketimizde tarım kesiminde geniş ölçüde bir düzenlemeyi geciktirmek arzusunda olanların tarım reformu isteyerek ortaya çıkmalarıdır. Tekrarlamakta yarar vardır. Gerçek bir tarım reformu esasen toprak reformunun kavradığı tedbirleri de içine almaktadır.

Tarım Reformunun Hedefleri Nelerdir?

1. — Tarım kesimindeki aşırı büyük mülkleri parçalayıp, bu mülk sahiplerinin ekonomik ve politik güçlerini azaltmak, topraksız ve az topraklı çiftçilere toprak dağıtarak gelir farklarını küçültmek.

Memleketimizde Çukurova, Batı Anadolu ve özellikle Güneydoğu Anadolu'da büyük mülkler vardır. Tarım reformu çerçevesinde bunlar bu civardaki topraksız veya az topraklı çiftçilere dağıtılabilir.

Özellikle Güneydoğu Anadolu'daki toprak dağılımını aşağıdaki tablolar açıkça göstermektedir.

Şahsa, aileye, sülâle. Aynı illerde hiç
ye ait köy sayısı topraksız ailelerin
oranı %

Siirt	32	42
Elâziğ	17	32.3
Diyarbakır	71	46.8
Mardin	91	40.8
Urfa	123	53.7

**Arazisinin Başında Oturmayan Aile Sayısı
ve Bu Ailelerin Sahip Oldukları Arazi**

Aile Sayısı	Arazi Miktarı (dönüm)
Siirt 667	203.330
Elâzığ 2.754	263.111
Diyarbakır 1.740	2.283.548
Mardin 2.081	1.093.992
Urfa 3.913	3.265.914

Köy İşleri Bakanlığı 17 Doğu iline ait
Köy Envanter Çalışmaları

Tarım reformunun toprak mülkiyeti-
nin yeniden düzenlenmesi hedefine ula-
şılması ülkemizde feodal düzenin son ka-
lıntılarının ortadan kalkması, politik ve
ekonomik monopollerin tasfiye edilerek
siyasal rejimin daha sıhhatli işlemesi, böl-
gesel olarak az topraklı veya topraksız
köylülerin durumlarının düzelerek iyimser
bir havanın doğması yönünde etkili ola-
caktır.

2. — Tarım reformunun ikinci hedefi
tarım kesimi üretimini arttırmaktır.

Tarım reformu bu hedefini gerçekleştire-
mezse uzun dönemde çiftçilerin ekono-
mik durumlarını düzeltmek mümkün ol-
maz. Ancak şimdiye kadar tecrübeler gös-
termişti ki toprak veya tarım reformunun
arkasından kısa dönemde tarım kesiminin
toplam üretimi düşmektedir. Üretimi art-
tırmak için alınan tedbirlerin etkinliğine
ve yoğunluğuna göre bu düşme az veya
çok olmakta ve üretimin yükselmeğe
başlaması az veya çok sürmektedir.

Üretimi arttırmak için alınması gerekli
olan tedbirler şunlar olabilir.

— Çok parçalı olan işletme toprakla-
rını birleştirme ve küçük işletmeleri opti-
mal büyüklükte işletmeler teşkil edecek
şekilde birlikte çalışmaya teşvik etmek.

— Küçük çiftçilere toprak yanında
üretimde kullanacakları sermaye ve teçhi-
zâtı kolayca sağlayacakları imkânları te-
min etmek.

— Büyük çiftçilere oranla ortalama
olarak teknik bilgi seviyesi daha düşük
olan yeni küçük çiftçilere ve diğer bütün
çiftçilere teknik bilgi aktarımını daha yo-
ğun ve etkin hale getirmek.

— Üretimin pazara yönelmesi üreti-
mi arttıran en önemli faktörlerden biridir.
Bunun için de pazar organizasyonunun
çiftçiyi pazar için üretimde bulunmayan
teşvik edecek hale getirilmesi gerekme-
ktir.

**3. — Tarım Kesiminin Endüstrileşme
İçin Daha fazla Tasarruf Yarat-
masını Sağlamak;**

Bu hedef büyük ölçüde ikinci hedefe
bağlı bulunmaktadır. Üretim artışını ger-
çekleştirmeden eskiye oranla tarım kesi-
siminden daha fazla tasarruf yapmasını
beklemek güçtür. Hattâ aksi bir eğilimin
doğma ihtimali dahi vardır. Çünkü küçük
çiftçilerin tüketim eğilimi büyük çiftçilere
oranla daha yüksektir. Bu noktada yapıla-
cak iş tarım kesiminde sağlanan üretim
artışının büyük kısmını ihtiyarî veya cebri
(vergi) tasarruflar yoluyla endüstri kesi-
mine aktarmaktır. Esasen tarım kesimi-
nin en büyük sıkıntısı aşırı nüfus baskı-
sından doğmaktadır. (Ortalama işletme
büyüklüğünün küçülmesi, tarım arazisinin
aşırı genişlemesi, topraksız işletmelerin
artması gibi...) Endüstrinin gelişmesi ile
tarım kesiminde birikmiş bulunan fazla
işgücü bu sektör tarafından çekileceğinden
tarım kesiminin ana problemlerinin
çözümü kolaylaşacaktır.

Demek ki tarım reformundan sonra
bütün tedbirleri alarak üretim artışını sağ-
lamak ve bu üretim artışının da büyük

kısmını endüstri kesimine aktarmak gerekmektedir.

4. — Tarım Kesimi ve Tarımsal Nüfus İçin Yapılacak Alt ve Üst Yapı Yatırımlarında Tasarruf Sağlanmalıdır.

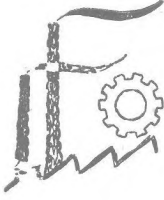
Yapılan tahminlere göre tarım kesimindeki yerleşme yerleri 60 bin civarındadır. Bu yerleşme yerleri ve buralarda yaşayan nüfus için gerekli olan yatırımlar çok büyük miktarlara varmaktadır. Tarım kesiminde büyük bir düzenleme yapılırken yerleşme merkezlerinin azaltılması yoluna da gidilmelidir. Bu suretle alt ve üst yapı yatırımlarından önemli tasarruflar sağlanabilir. Örneğin yerleşme merkezlerinin belli bir sayısı için en uygun olan yerde bir merkez kurularak bunun etrafında yerleşme her türlü tedbir alınmak suretiyle teşvik edilebilir.

Diğer hedeflere ulaşmak için alınacak tedbirlerle yerleşme yerlerinin yeniden düzenlenmesi hedefine varmak için alın-

cak tedbirleri birbirini destekler şekilde yürütmekte mümkün olabilir.

Sonuç; Tarım kesimimizde bugün su yüzüne çıkmış, kendini hissettiren problemlerin çözümü artık kısmî tedbirlerle mümkün değildir. Çözümü ister tarım reformu ister toprak reformu diyelim meseleyi bir bütün halinde ele alan köklü bir düzenleme hal yoluna sokabilir.

Ancak bir hatadan mutlaka kaçınmak gerekir. Toprak veya tarım reformu tarım kesimimizin bütün bünyesel güçlüklerini bir anda çözecek sihirli formül değildir. Yapılacak bir reform yukarda da belirttiğimiz gibi ekonomik ve politik monopollelerin gücünü sınırlandırabilir, feodalite kalıntılarını ortadan kaldırabilir, üretimi arttırma ve daha fazla çalışma ortamı yaratabilir, fakat aşırı nüfus baskısından doğan problemleri çözemez. Ancak bunların çözümüne yardımcı olabilir. Bu noktada meselenin halli endüstri başta olmak üzere diğer kesimlerin gelişerek tarımdan işgücü çekmelerine bağlı kalacaktır.

Şeker Fiyatları

Dr. Erdinç TOKGÖZ

Bakanlar Kurulunun 10 Ağustos 1970 den itibaren yürürlüğe koyduğu yeni önemli ekonomik kararlardan biride şeker kilogram başına 60 kuruş zam yapmış olmasidir.

Böyle kararın alınmasının temel nedeni, pancar fiyatının 14 kuruştan 20 kuruşa çıkarılmasıdır, denebilir. Ancak bu satırların yazarı, aylardır devam eden pancar üreticilerinin gösteri ve kınamalarını Hükümetin dikkate alması gerektiğini, savunurken; şeker fiyatlarının yükseltilerek büyük halk kitlelerinin ezilmemesini önermişti. (1) Zaten çok ağır bir şekilde şeker üzerinden (küp şekerin kilosundan 100 kuruş, kristal'den 85 kuruş) tüketim vergisi alınmaktaydı. Bu durum şeker sanayimizin, halen içinde bulunduğu «darboğaz»dan kurtulmasına engel olacaktır. Bu kanımızı doğrulamak için kısaca şeker üretiminin ve tüketiminin

nasıl bir gelişme içinde olduğunu ortaya koymaya çalışacağız.

Türkiye'de Şeker Üretimi

Türkiye 1925 yılından beri şeker üretmektedir. 1969 yılı sonuna göre 12 tanesi Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Şirketine, 5 tanesinde Özel şirketlere ait olmak üzere toplam 17 tane fabrika şeker imâl etmektedir.

Türkiye'de şekerin temel ham maddesi olan pancar üretimi 1968 ve 1969 yıllarında hem ekilen alan, hem de üretim miktarı yönünden azalma göstermektedir. Örneğin 1967'de 5,3 milyon ton olan pancar üretimi 1969 sonunda 3,4 milyon tona düşmüştür.

Aşağıda tablodan da görüleceği gibi şeker üretimi 1967 yılında en yüksek düzeye çıktıktan sonra, son iki yılda devamlı düşme göstermektedir. Plan'ın 1969 yı-

**ŞEKER ÜRETİM TÜKETİM İHRAÇ VE STOK
DURUMU (1960 — 1969)**

Yıllar	Üretim (ton)	Tüketim (ton)	İhraç (ton)	Stok (ton)
1960	643.497	297.868	195.192	570.000
1961	431.746	331.742	257.307	420.000
1962	389.746	361.458	134.648	310.000
1963	471.601	398.775	40.716	350.000
1964	731.328	424.445	137.221	510.000
1965	521.661	459.390	102.046	480.000
1966	644.842	499.364	29.866	590.000
1967	727.908	506.447	76.204	740.000
1968	649.451	540.054	26.328	810.000
1969	501.328	583.946	146.026	590.000

Kaynak: T.Ş.F.A.Ş. 1969 Faaliyet Raporu verilerinden yararlanıldı.

İçin 600 bin ton olarak öngördüğü şeker üretim hedefi, 98,6 ton eksiğiyle 501,4 bin ton olarak gerçekleşmiştir.

Toplam şeker üretiminin % 10'u küp şeker % 90'ı kristal şekerdir. Ayrıca bilindiği gibi pancar işlenmesi sonucu şekerden başka yan ürünlerde elde edilmektedir. Örneğin 1969 yılı sonunda 3210 ton melaslı kuru küspe, 20.534.850 litre ispirto ve 9600 litre füzöl üretilmiştir.

II — Şeker Tüketimi

Türkiye 1956 yılından beri ulusal şeker tüketimini kendi üretimiyle karşılamaktadır. Ancak, yukarıda tablodan da görüleceği gibi üretim sürekli iç tüketimi aşar bir eğilim içindedir. Çünkü kişi başına şeker tüketimi çok yavaş artmaktadır: 1960 Yılında 10,4 kgr iken 1969'da 16,9 kilograma ancak çıkabilmiştir. Oysa bu oran 1968'e göre Fransa'da 35,2, Almanya'da 37,0, İngiltere'de 47,7 kilogramdır.

İç tüketimin düşük kalması sonucu

önemli şeker stokları doğmuştur. Bu stokları eritmek için baş vurulacak ihracat olanaklarında son derecede sınırlıdır. 1968 yılında 810 bin ton olan stok miktarı 1969'da 590 bin tona düşmüştür. İhracatı sınırlayan temel etken, üretim maliyetinin yüksek olmasıdır. Yani ihracat fiyatı devamlı maliyetin altında kalmaktadır. Bu durum Hazine için «menfi ihracat fonları»nın doğmasına yol açmaktadır. Bu zararlar son beş yıl için toplam 375 milyon kadar olduğunu hesaplamış bulunuyoruz. Bu hesaplamada T.Ş.F.A.Ş. nin ortalama olarak kilo başına şekeri 175 kuruşa ürettiğini, ihracat fiyatlarında 55 - 83 kuruş arasında kaldığını gördük.

Görülyüorki şeker üretimi toplam iç tüketim ve ihracatı aşmakta ve stoklar meydana getirmektedir. Bu durumun belkide temel nedeni şeker tüketim fiyatının yüksek olmasıdır. Çünkü Türk Şeker Sanayinin temel amacı sadece tüketimi karşılamaktır. Oysa izlenen fiyat politikası tüketimi sınırlamaktadır.

Pancar ve Şeker Fiyatlarının Saptanması 6747 Sayılı «Şeker Kanunu» ile Bakanlar Kuruluna verilmiştir. 1967 yılından beri fabrikada teslim esası üzerinden kristal şekeri kilosu (ambalaj bedeli hariç) 300 kuruştan küp şekerin 330 kuruştan satılmaktaydı. Şimdi 10. Ağustos. 1970 kararlarıyla kilo başına 60 kuruş zam yapılmış olunuyor. Böylelikle toptan satış fiyatı, kristal (toz) şeker için 360, küp şeker için 390 kuruşa çıkmış oluyor.

Kişi başına gerek gelirin 1970'de % 4,4 ve nüfusun % 2,6 oranında artacağı kabul edilerek yapılan bir araştırma sonucuna göre (2): Şeker fiyatları % 10 indirildiğinde tüketim de 40 bin ton, % 20 düşürüldüğünde 88 bin tonluk artış olacaktır. Yine bu araştırmanın verdiği diğer bir sonuçta; dışa talep değişmiyor kabul edil-

diğinde, bu yoldan 5 yılda (üretimde ayarlanarak) birikmiş şeker stoklarını eritmek mümkün olabilecektir.

Oysa alınan tedbirler pancar ekimi ni dolayısıyla de şeker üretimini artıracak yöndedir. Ekonomi biliminin genel eğilim kuralları gereğince; fiyat yükseldiği için talep düşecektir. Bunun sonucuda T.Ş.F. A.Ş.'nin şeker stokları artacak veya en azında mevcut stokları eritemeyecektir. Bu durum şeker sanayiinin finansman açığını daha da artıracaktır. T.Ş.F.A.Ş. dünyada eşi az görülebilecek cılız bir mali yapıya sahiptir. Şirketin kullandığı toplam kaynaklar içinde, öz kaynakların payı % 6,7 (1968-1969 ortalaması) dır. Yani % 9,3 ü dış kaynaklardır. Şeker Şirketinin 1969 sonunda:

— Devlet Yatırım Bankası'na	719,1 milyon TL.
— T. C. Merkez Bankasına	700 » »

Toplam

1.419,1 milyon TL. borcu vardır. (3)

SONUÇ

Her iki beş yıllık plân şeker sanayi için, üretim ve tüketim arasında denge kurularak kişi başına şeker tüketimini arttırmayı öngörmektedirler. Oysa yıllardır şeker sanayiinde üretim tüketimi aşmaktadır. Büyük stoklar meydana gelmektedir. Çok cılız ve yanlış bir mali yapıya sahip olan Şeker Sanayiinin kurtuluşu ve ekonomiye yük olmaktan çıkması, bu stokların eritilmesini gerektiyordu. Bunun için iki yol akla gelebilirdi: İç fiyatları düşürerek iç tüketimi arttırmak. Veya pancar ekim alanlarını prim vererek önemli şekilde sınırlamak. İhraç alanlarının sınırlı olacağını düşünerek hesaba katmadık.

Oysa ne görüyoruz. 10 Ağustos kararları tam tersine, üretimi teşvik etmek, tüketimi kısıtlamamaktadır. Köylü çarşıya gidip şeker almaktansa belkide pekmez tüketimini geliştirecektir. Kısacası pancar fiyatlarının yükseltilmesi üreticinin en azından bugünkü düzeyde pancar üretmesine yol açacak, fakat yükselen şeker fiyatları toplam üretimle toplam tüketim arasındaki dengeyi hızla bozacaktır. Bu durum Türk şeker sanayiinin ekonomiye daha fazla yük olmasına yol açacaktır.

Bize göre, Hükümetin pancar ekicisi ne verdiği 6 kuruşluk zammı fazlasıyla şeker tüketicisine yansıtması haksızlık.

tır. Hükümet, ortalama 55 kuruş tutan bu yansımayı şeker üzerinden aldığı vergi payından düşebilirdi. Böylelikle fiatları sabit veya çok az yükseltilmiş olunurdu. Doğacak vergi geliri azalmasını, özellikle dayanıklı tüketim malları üzerinden alınacak ek vergilerle kapatmak hiçte zor olmayacaktı. Zaten Anayasamızın 61. maddesinin birinci cümlesinde bunu emretmektedir:

«Herkes kamu giderlerini karşılamak

üzere mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür.»

- (1) «Pancar»; Milliyet Gazetesi, 7. Temmuz. 1970.
- (2) «Şekerde Fiyat Politikası Üzerine Ekonometrik Bir Deneme»: D.P.T., Yayın No: 841 Ocak 1970.
- (3) T. Şeker Fabrikaları Anonim Şirketi: 1969 Yılı Faaliyet Raporu.

Sanayiciler ve Bedelsiz İthalât

Genel Anlamda Bedelsiz ithalât...

Nurettin ÖZŞİMŞEK

Bedelsiz ithalât Uluslararası ticari mübadelelerin bir türüdür.

Kaynağı, ticari münasebetlerin uzun bir süre içinde ortaya çıkardığı, geliştirdiği örf ve teamüllerdir.

Örf ve teamüller giderek yazılı hukuk kaideleri haline gelmiş ve mevzuat içinde bugünkü şekillerini almıştır.

Uluslararası endüstriyel alandaki gelişmeler, ihtisaslaşma, makinelerle mamuller üzerindeki yeni buluşların alış-ve-rişi, ticarî alana yansıdığı anda, bedelsiz mübadeleler şüphesiz mevzuat çerçevesinde işleyebilmektedir.

Makina ve cihazlarla ilgili satıcı garantileri, arızalı parçaların değiştirilmesi, yeni yarı mamul ve mamüllerin denenebilmesi, istihlâk piyasalarına tanıtılması, bedelsiz ithalatın başlıca şekillerini kap-

samaktadır.

Bu arada yurdumuzda kurulu Yabancı Sermayeli Şirketlerle bunların ortaklıkları tarafından yapılabilecek bedelsiz ithalat da ayrı bir statüye tâbi tutulmuş bulunmaktadır.

Bedelsiz İthalât Rejimi...

Türkiye'de ikamet eden gerçek ve tüzel kişiler ve Türkiye'de çalışan Ortaklık Kurum, Müteahhitlikler ve Yabancı Sermayenin katılmasıyla kurulan Ortaklıklar ve yabancı kişiler tarafından yapılacak bedelsiz ithalatın şart ve şekilleri, Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında'ki 17 sayılı Karara ilişkin Tebliğ, Seri: III, Sıra No: 7, Kısım: III-IV ve VII'de gösterilmiştir.

Bunlardan Sanayicilerimizi ilgilendiren bedelsiz ithalat şekillerini başlıca iki bölümde toplamak mümkündür :

**Yabancı Sermaye Şirketleri veya
Bunların Ortaklıkları Tarafından Yapılacak
Bedelsiz İthalât...**

Türkiye'de çalışan yabancı firma, kurum ve müteahhitlikler veya yabancı sermayenin katılmasıyla kurulan ortaklıklar tarafından bedelsiz ithal edilecek malzeme, mal, eşya ve araçlar :

Bu konu seri : III Sıra No. 7 sayılı Tebliğ'in III. Bölümünde yer alan 18. maddenin (a), (b) ve (c) paragraflarında hükme bağlanmış ve açıklanmıştır.

(a) Paragrafında, Türkiye'de Türk kanunlarına göre şube açmamış yabancı müteahhitliklerle, yurdumuzda geçici olarak iş yapan kurumların işlerinde kullanmak zorunda bulundukları malzeme, mal, eşya makine, fenni araçlarla bunlara ait yedek parçaların tekrar ihraç kaydıyla ithalleri gösterilmektedir.

(b) Paragrafında ise, yukarıdaki fıkra dışında kalan ve Türkiyede iş yapan yabancı firma, Kurumların «6224 Sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanununa göre kurulanlar dahil» yurt dışından getirecekleri eşya ve mevcut tesisleriyle ilgili yedek parçaların bedelsiz ithallerinin şekil ve şartları yer almaktadır.

Bu paragraf hükmünden istifade etmek suretiyle bedelsiz olarak ithal edilecek malların:

— Yeni tesisler kurma veya mevcut tesisleri yenilemek veya genişletmek amacı dışında bulunması,

— İmalâtın bünyesine giren ham ve yardımcı maddelerden olmaması,

— İşlerinin zorunlu kıldığı ve işleriyle doğrudan doğruya ilgili olması,

Şartıyla, ithal edilmek istenen eşya

ve yedek parçalar, yürürlükteki listelerine dahil bulunduğu takdirde, gerekli bedelsiz ithal iznini Kambiyo Müdürlükleri verecektir.

Eşya ve yedek parçalar yürürlükteki ithal listelerine dahil değil ise, Gümrük İdarelerince tesbit edilecek gümrük vergisine matrah teşkil eden kıymetlerine tekbül eden meblağın, transferabl paralarından mahsup edilerek Merkez Bankası nezdinde bloke edilmesi ve bunların ithalinin memleket ekonomisine zararlı olmayacağına dair Sanayi Bakanlığından alınacak bir belgenin ibraz edilmesi kaydıyla Maliye Bakanlığınca gerekli izin verilebilir.

Bu paragrafa göre yapılacak ithalâtta ilgililerin transferabl paralardan bulunmaması halinde bu meblağa tekbül eden konvertibl dövizlerin dışarıdan getirilerek karşılığı Türk Liralarının bloke edilmesi de mümkündür.

Ancak Kambiyo Müdürlükleri ve Maliye Bakanlığı gerekli izni vermeden önce, mahalli Sanayi Odasınca tayin edilecek bir Ekspertiz Heyeti vasıtasıyla, yukarıda üç madde hâlinde sıralanan hususlar hakkında teknik bilgiyi ihtiva eden Ekspertiz Raporu tanzimini ve Kambiyo Müdürlüğüne ibrazını şart koşturmaktadır.

(c) Paragrafında da : Seri IV, No. 3 Görünmeyen Muameleler Tebliğinin F-4/b maddesi gereğince Türkiye'de kiraya verilmek üzere getirilen makina, cihaz ve aletlerle bunların yedek parçalarının, tekrar ihraç kaydı ile geçici olarak ithaline, Kambiyo Müdürlüklerince izin verileceği belirtilmektedir.

**Sanayicilerimiz Tarafından «Ticari
Mahiyette» Yapılabilecek Bedelsiz
İthalât...**

T. Parası Kıymetini Koruma Kararına ilişkin Tebliğ, II. Kısım: VII. Bölümde yer-

alan Ticarî mahiyetteki bedelsiz ithalâtı ihtiva eden 26. madde hükümlerine göre bedelsiz olarak ithal edilebilecek ticarî mal, eşya ve sanayi mamulleri şunlardır:

(a) Miktarı ticarî teamüllere uygun numuneler

(5383 sayılı Gümrük Kanununun 24. maddesinin 4 ve 5. f.kraları gereğince muvakkat ithal yoluyla getirilenler hariç)

(b) Reklâm eşyası ve ticarî teamüle uygun hediyeler.

(c) Daha önce usulüne uygun olarak yurda ithal edilmiş bulunan malların ticarî teamüller gereğince bedelsiz olarak gönderilen parçaları,

Bu fıkra içinde, bütün ithal malların da tesbit edilen hasar, kusur, ağırlık veya miktar noksanlığı veya kalite farkının giderilmesi amacıyla gönderilen aynı cins mallar ve bu mallarla ilgili olup ticarî teamüller gereğince bedelsiz olarak gönderilen yedek parçalar da dahil bulunmaktadır.

(d) Sanayiciler tarafından, imalat ve montaj için denemelerde kullanılmak amacıyla veya örnek olarak getirilecek sanayi mamulleri,

(e) İmalatçının verdiği garanti icabı yenilemek amacıyla gönderilecek ticarî veya gayri ticarî eşya.

Bedelsiz İthalâta İzin Vermeğe Yetkili Merciler

Yukarıda açıklamaya çalıştığımız bedelsiz ithalât şekillerinde gerekli izni vermeğe yetkili merciler şunlardır :

1. Değeri (500) lirayı geçmeyenlerin (500) TL. dahil, ithali için yapılacak ta-

lepler için ilgili Gümrük İdareleri veya Posta Gümrüğü Müdürlükleri.

2. Değeri (500) liradan fazla olanların ithali ile ilgili talepler için mahallî Kambyo Müdürlükleri.

Yetkili merciler tarafından bedelsiz ithal izni verilebilmesi için yapılan inceleme sırasında Firmalardan;

a — Gelen malların bellerinin sağlanması yolu ile gönderiliş sebeplerini inandırıcı belgelerle tevsik etmeleri, (Fatura, yazışma eski ithal faturaları, muhtelif tutanaklar, raporlar vb.)

b — Garanti anlaşması,

c — Ekspertiz raporu,

d — Taahhütname, istenmektedir.

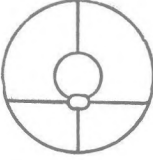
Genellikle yetkili mercilerce, sanayi odaları tarafından tayin edilecek ekspertiz raporlarında bedelsiz ithal talebinin mahiyetine göre :

— Hasarın, kusurun, kalite farkının tesbiti ile yenilemek amacıyla gönderilen eşyanın imalatçının verdiği garanti şartlarına uygunluğu,

— Evvelce usulüne uygun olarak ithal edilen makine ve mallardan noksan çıkanların yerine bedelsiz gönderilen yenilerinin, firmaca eksik çıktığı beyan edilenlerle aynı olup olmadığı,

— Mevcut tesisleri dikkate alınarak kendi ihtiyacı için kullanacağı hususların belirtilmesi istenmektedir.

Bedelsiz ithalat konusunda, yukarıda açıklanan hususlar, 2. Nisan. 1969 tarihinde yürürlüğe giren Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında Karar'a İlişkin Tebliğ'de yer alan hükümlere göre Sanayicilerin yapacakları bedelsiz ithalatın esaslarını ihtiva etmektedir.

Sovyetlerin Ekonomik Problemleri

Yazan : Jerrold L. Schecter

«Fortuna May 1970»

den Tercüme eden EMİN AKAY

«Bir çok yalanlar bize önceden söylendi

Buz mavisi hayaller

Hava peygamberleri yalan söyledi

Barometre yalan söyledi

EVGENY EVTUSHENKO»

«Yalancı Işıkların Baladından»

Yoğun ekonomik reformlar getireceği varsayılan son beş yıllık planın son yılında Sovyet liderleri ve plâncılar amaçların çok gerisinde kaldıklarını görmüşlerdir. Sovyet basını ulusal bir oto-kritik ve analiz kampanyası açmıştır. Bu kampanya batısal şekildedir. Merkezi Komitenin Aralık ayındaki toplantısından beri israf, yetersizlik, işçiler arasındaki alkolizm, yanlış plânlama ve tarımsal ürünün azalması Politbüronun uğraştığı en mühim sorunlar olmuştur.

Ekonomide bir gelişme zorunlu hale

gelmiştir. Bu durum yüksek sevk ve idare kademelerinde yeniden ayrılmalara yol açmış ve Politbüroda bazı değişikliklerin kaçınılmaz olduğu söylentilerinin dolaşmasına sebep olmuştur. Geçen bir kaç yıl içinde partinin genel sekreteri Leonid Brezhnev Başbakan Aleksei Kosygin, ve cumhurbaşkanı Nikolai Podgorny zamanlarının çoğunu Çekoslovakya'yı «normalleştirmek» ve Sovyet-Çin hududundaki çarpışmalarla geçirmişlerdir. Bu tip dış krizler dik katlerini daha etkili bir şekilde ekonomik reformları gerçekleştirmek için elzem olan parti ve bakanlıklar arası personelir ve kuvvet dengesinin yeniden düzenlenmesi çabalarından uzaklaştırmıştır.

Yukarıdan emir gelmedikçe otoriter sosyalist toplumlarda değişiklik olmamaktadır ve hâlâ ekonomik reformların nasıl yapılacağı tartışmaları devam etmektedir. Şimdi, trend daha fazla mahalli sorumlu

luk ve inisiyatif vermek isteyen «liberal-lerden» karar verme sürecinde merkezi kontrol için baskı yapan «muhafazakârlara» doğru kaymaktadır.

Kötü Sevk ve İdareye Hücum

Değişmeyi gösteren mühim göstergelerden biri Brezhnev'in geçen ay Karakov'daki traktör fabrikasında verdiği nutuktur. Sovyet ekonomik ölçülerine göre bir muhafazakâr olan Brezhnev Palitbüro'da liderlik inisiyatifini elinde tutar görünmektedir ve nutkunda, ekonomide yeni bir parti kontrolundan bahsetmektedir. «Esaslı düzeltici değişmelerin» olacağına söz vermekte ve «kötü sevk ve idareyi, israfı, işçi disiplinine aykırılıkları» yeremektedir. Fakat yeni reformlardan bahsetmekten ziyade halihazırdaki reformları mükemmelleştirmekten söz etmektedir. Başbakan Kosygin'in isminin ise geçmişteki ekonomik tecrübelerle yakın ilgisi olduğuna dikkat etmek gereklidir.

Komünist liderler Sovyet üretimi için ilmi ve teknik bir esasın geliştirilmesine ihtiyaç olduğunu belirtmekte ve fakat merkezi plânlama, tekniğin ilerlemesine mani olmaktadır. Diğer taraftan Sovyet ekonomisi yerine getirilmeyen gelişmelerin bir toplamını arzetmektedir. Bir kimse daima yetersiz ve kötü bir şekilde faydalanılan ulaştırmayı, fabrikalardaki servis imkânlarındaki duplikasyonu, kötü inşaat ve özellikle et de olan tarımsal ürün azlığı hakkındaki şikâyetleri işitebilir. Kısaca yürürlükteki Beş yıllık plânın büyük tekliflerinin ilk ilânından beri pek bir şey değişmemiştir.

Reformların başlıca görevi fabrikalardaki parti ve bakanlıklar kontrolunu hudutlamaktır. Teoride, Moskova'daki plâncıların uzun vadeli plânlamaya ve endüstriler arası koordinasyona dönük olmaları

icabediyordu. Merkezi plânlama ve her bölüm için ayrı bir sevk ve idare esas olan başlıca Amerikan firmalarında olduğu gibi. Fakat tatbikatta, fiatlar, sermaye tahsisleri ve tedarikler hepsi merkezden kontrol edilmektedir. Sevk ve idare görevleri hâlâ belirsizdir ve duplikasyonlarla dolu olmaya devam etmektedir. Bu durumda, Demirsel metaller, petro-kimya, kâğıt, çimento, makina aletleri gibi önemli sahalarda önemli bakanlıkların üretim plânlarını yerine getirememelerine sebep olmaktadır.

Hava şartları da 1969 un ekonomik problemlerini karıştırmıştır. Mevsimsiz soğuk dalgalar, kuvvetli fırtınalar tüketim mallarında ve servislerinde 4-5 milyar ruble olarak tahmin edilen bir zarar meydana getirmiştir. Sovyet makamlarına göre tarımsal ürün 1968 yılından % 3 daha azdır. Fakat batılı uzmanlar bazı tahılların kalitesinin düşük olması nedeniyle bir oranın daha büyük olduğu kanaatinde idirler.

Değişmelere karşı psikolojik direnmede, ekonomik reformları yavaşlatmıştır. Bürokratik atalet yahut Sovyetlerin tabiriyle «oblomivisim» memurların ve sevk ve idarecilerin yeni metotlara karşı olan isteksizlikleri ciddi engellerdir.

Komputer Teknolojisi merkezi plânlanan ekonomilerde çok faydalı olmakla beraber Sovyetler Birliği karar verme sürecinde bu makinelerin önemli bir rol oynayacağı fikrine pek az rağbet etmektedir. Bir çok bürokratlar komputer verilerine çok güç inamaktadırlar. Meselâ, makina âletleri imalatı Bakanlığı komputerleri kullanmada gösterdiği başarısızlıktan ötürü şiddetli bir şekilde tenkid edilmiştir. Bakanlığa bağlı her işyerinde komputer vardır ve bakanlık onsekiz aydanberi faaliyette olan birkaç bölgesel Data merkez-

lerine sahiptir. Buna rağmen Bakanlık memurları ihtiyaç duydukları malûmatı almak için ongünde bir şahsî telefon konuşması yapmaktadırlar. Bu konuda Pravda «bu durumun başlıca nedenlerinden biri inancısızlığın psikolojik engeli, geleneklerin yarattığı muhafazakârlık, eski model çalışmaya alışkanlık» demektir.

Ekonomik reformlar bakanlıklar arası gerginliğin artmasına ve komünist partisinin menfaatlerine tes'ir etmektedir. Reformların başarıya ulaşması isteniyorsa hassas olan bu kuvvetler arası dengenin yeniden düzenlenmesi gerekli olacaktır. Fakat Çekoslovakya olayı sebebi ile Sovyet toplumunda herhangi bir yenilik yapmak çok dikkatle yapılacak bir iş olmuştur. Dikkatli olmanın sebebi ekonomik karar verme üzerindeki limitlerin kaldırılmasının politik yeniliklere ve özgürlüğe sebep olması korkusudur.

Düzensiz Gelişmenin Fıatı :

Uzun vadeli plân yapmayı ve düzenli üretimi gerçekleştiren birleşmiş optimal ekonomik büyüklükler (economies of scale) henüz Sovyetler Birliğinde kazanılmamıştır. Meselâ; büyük miktarlarda ham çelik olmasına rağmen, özel işleme âletlerinin bulunmaması yüksek kalitede çelik olmasına rağmen, özel işleme âletlerinin bulunmaması yüksek kalitede çelik üretimini sınırlamaktadır.

Düzensiz gelişmenin birçok başka misâlleri de vardır. Kereste ve bıçkihanelere büyük yatırımlar yapılmış fakat kaliteli mobilya imalâtı geri kalmıştır. Otomobil üretimi artmış fakat servis kolaylıkları aynı hızı takip edememiştir. Moteller ve yollardaki garajlar hâlâ nadir olarak yapılmaktadır.

Ekonomistler 15-20 yıllık tüm plânlar ile Devlet Plânlama Komitesinin (Gosplan) teferruatla uğraşmaktan kurtarılmasından bahsetmektedirler. Fakat değişiklikten amaç müessiriyet ve üretimin düzenlenmesinden daha fazla birşeydir. E-sas amaç teftiş yapan bakanlıklardaki birçok görevleri de ortadan kaldırmaktır. Yüksek seviyedeki uzmanların fazlalığının ve çalışmaların mükerrerliğini çok açık bir şekilde ortaya çıkması sonucu komünist partisinin merkez komitesi ve Bakanlıklar konsülü geçen Kasım'da fazla uzmanların azaltılması için bazı ölçüler ilân etmiştir. Bu durum 1,7 milyar ruble tasarruf sağlayacaktır.

Kuvvetlerin merkezileşmesini önlemek için alet yapımı, otomatik âletler ve kontrol sistemleri Bakanlığında bir tecrübe yapılmaktadır. Bütün Bakanlıklara tatbik edilecek olan bu tecrübeye göre plânlama otoritesi bölüm başkanları seviyesine kadar devredilecektir. Müsterek bir mufassal üretim plânlaması yapmak için her bölüm kendi kontrolü altındaki teşebbüslerle birlikte bir endüstriyel ünite olacaktır ve Bakanlığın bunların kararlarına Veto hakkı olmayacaktır. Uzmanların maaşı endüstrinin gelişmesine bağlı olarak teşebbüslerin kaynaklarından toplanan bir hesaptan ödenecektir. Geçen yıl bu plânı ilk defa tatbik eden Otomasyon Endüstrileri, üretimi % 19 artmıştır.

200 Telgraf fakat onay yok

Diğer bakanlıklar da durum daha kötüdür. Geçen yıl et ve hayvansal ürünler Bakanlığı kendine bağlı teşebbüslere ve organizasyonlara 40000 den fazla emir, talimat, telgraf göndermiştir. Ve bunların bir çoğu üretimle ilgili değildir. Sık sık lüzumsuz merkeziyetçi Bakanlık kontrolünü

tenkit eden Leningrad «makina Toal Building Consolidated Enterprises»'in idarecisi Georgy Kalugin «maalesef Bakanlıklar lüzumsuz emirler göndermektedirler ve bunlar çoğunlukla zarar vermektedir» demektedir. Kalugin «Kendi bakanlığından ayda 200 den fazla telgraf ve soru kâğıdı aldığını fakat henüz işletmelerinden birinin yeniden inşaatı için onay alamadığını söylemektedir.»

Komünist Partisinin teorik yayımı olan «Kommünist» son sayısında «Sevk ve idaredeki zararlı boşlukları ortadan kaldırmak idare kademelerindeki komünist çabanın başlıca amacıdır» demektedir ve şöyle ilâve etmektedir «Üzüntü ile ifade etmek isteriz ki bu çaba her yerde yapılmamaktadır.»

Birleşme ve Konsolidasyon

Bu yıl sonuna doğru toplanacak olan 24 cü parti kongresinde gündemindeki en mühim konu beş yıllık ekonomik plânının kabulü olacaktır. Kongrenin görüşeceği konulardan biri birleşme ve konsolidasyonla Sovyet endüstrisinin yapısını düzeltmektir. Amaç yetersiz küçük fabrikaları kaldırmak her endüstrinin parça yapanlarını ve tedarikçilerini koordine etmek her fabrikanın kendi tamir ve âlet yapımına sahip olmasından doğan israfı azaltmaktır. Birçok Sovyet fabrikaları kendi endüstrilerinde inteğre olmaktan ziyade «Closed Circut System (kapalı akım sistemi)»ne göre çalışmaktadır. Bu sistem üretiminde kendi kendine yetmez. Sonuç emeklerin tekrarı, yüksek ve düzensiz maliyettir.

Leningrad'da standart parçalar, âlet-

ler ve yardımcı hizmetleri 16 bakanlığa bağlı 200 makina-inşaatı fabrikalarına yapacak olan bir kombinasyon kurulmaktadır. Bunun ilk safhası 1971 de, ikinci safhası 1980 de kurulacaktır. İlk safha faaliyete başladığından tahminen 26000 görev ortadan kalkacak ve diğer ekonomik tasarruflarla birlikte bu faaliyet yılda 44 milyon ruble kazandıracaktır. Parti kongresi Sovyet sisteminin kendi çalışması sonucu doğan bir çeşit yetersizliği azaltması amacı ile yapılan teklifi de görüşecektir.

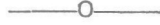
Ekonomik sistemin kendi kendini başarısızlığa götüren bir çok görünüşleri vardır. Kaliteden ziyade çıkardıkları mik-tara göre ücretleri tesbit edilen madenciler üretimlerini arttırmak için değersiz taşları ham demire katmaktadırlar. Bu fabrikada işçiler fazla yükleme sebebi ile bir taşıyıcıyı bozmuşlardır. Ceza verilecek yerde bu araba parçalanarak atılmıştır.

Parti kongresi gerçek maliyetle birlikte kalitedeki farkları da yansıtmak için fiyatların nasıl ayarlanacağına da karar vermek mecburiyetindedir. Teklif edilen fiyat reformuna göre seyyal fiyat sistemi tesis edilebilecektir. Fakat bunun nasıl yapılacağı ve tesirleri plâncıların karşılaştığı problemlerin en naziklerinden biridir.

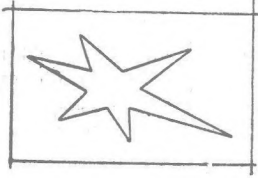
Sovyetler Birliğinin ilmî ve teknolojik topluma olan yenilenmiş inancının bundan önceki reformlardan daha dayanıklı sonuçlar meydana getireceği pek belirli değildir. Sovyet liderleri politik kontrolü ekonomik karar verme özgürlüğü ile meczetmedikçe reformlar yapılamaz ve liderler ekonomik reformların politik serbesti isteklerine sebep olacağından korkmaya

devam ederler. Reformun azametli cümlelerine rağmen «Yalancı lâmbalar» parlamaya devam edecek ve eski bir Rus

şarkısında olduğu gibi «ötedeki hileli ışıklar balıkçının ruhunda yalancı ümitlerin parlamasına sebep olacaktır»

peçya

Sanayiinin Finansmanı Mes'elesi

Eyüp KARADAYI

Sanayide finansman, kuruluş, işletme, yenileme ve büyüme için lüzumlu sermayenin bulunması ve kullanılması me'selelerini kapsar.

Teşebbüsler genel olarak, serbest ekonomi düzeninde, kuruluşlarından itibaren dış finansman kaynaklarıyla ilişki kurmak, bunlardan faydalanmak zorundadırlar.

Batının bugünkü ünlü sanayici firmaları, bir-iki yüzyıl öncesinin küçük birer atölyeleri olarak kurulmuşlardır.

Sinaî faaliyet kolunun ağır, fakat emniyetli rant getiren bir alan olduğu kabul edilir. Tasarruf sahiplerinde ise, daha sür'atli ve daha çok kazanma eğilimi vardır. Bu nedenle tasarrufların sanayiden ziyade inşaat, ticaret ve ziraat sektörlerine aktığı bir vakıdır.

Halen az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin en başta gelen sorunu, milli tasarruflarını endüstrinin kurulması ve gelişmesine yeter hâle getirmektir. Bu çabalardan başka, milletlerarası dış yardım örgütleri, özel yabancı sermaye akımları da bu alandaki boşluğu doldurmağa çalışan gayretlerdir.

Memleketimizdeki durumun da finansman güçlükleri yönünden, aşağı yukarı aynı seyri izlediği bir gerçektir. Bugün memleketimizde herhangi bir özel teşebbüs sahibi kuruluştaki, başlangıç sermayesinin önemli bir kısmını kendi tasarruflarından temin etmek durumunda kalıyor.

Sermayenin geri kalan kısmı, genellikle aile arasında veya sanayie kredi veren bankalardan tamamlanabilmektedir.

Anonim Şirket hisse senetlerinin, küçük tasarruf sahipleri tarafından satın

alınmakta olduğu ve henüz önemli bir miktara ulaşmamakla beraber, bu sahada da bir hareket görüldüğü noktasına işaret etmek de yerindedir.

Sanayi ünitesi kurulduktan sonra, işletme içinde başvurulacak ikinci önemli kaynak otofinansmandır. Bu aşamada otofinansmanla beraber, işletme sermayesi için, ödünç alma yolundan, bankaların ticarî kredilerinden de faydalanmak mümkündür.

Otofinansman, bilindiği gibi, kâr'ın önemli bir kısmının tekrar işletmeye, genişleme gayesiyle yatırılmasını ifade etmekte olup, gerçekten produktivite ve kapasitenin artırılması hedefine tahsis edildiği takdirde, önemli bir finansman kaynağı niteliğini kazanmış sayılabilir.

Yukarıda da ifade edildiği gibi, önemli olan işletmenin gelişmesiyle elde edilen net kârın, daha da gelişme bakımından önemi haiz yatırımlara yönlendirilebilmesidir.

Net kârlar dışında, işletme içi diğer bir kaynak da «amortisman karşılıkları»dır. Kuruluşta amortisman karşılıkları genellikle yüksek tutulduğundan, aşınan kısımlar için kullanılan miktar dışında kalan karşılıkları, gelişme amacıyla kullanmak mümkündür.

Muhtelif aktiflerin kullanılma süresi değişiklik göstermektedir. Bu sebeple tesisin tümü üzerinden hesaben amorti edilen meblâğlar, tatbikatta yenilenmesi gereken malzeme masraflarını karşılayacak meblâğdan daima yüksek olmaktadır. Böylece işletmede zaman ilerledikçe amortisman karşılıklarının bir kısmı, malzeme değiştirmek için artık lüzumlu olmayacak, dolayısıyla de herhangi bir tehlike arz etmeden işletmenin gelişmesini finanse etmek amacıyla kullanılabileceklerdir.

Arazi ve teçhizat fiatlarının yüksek olduğu zamanlar, fiat istikrarının sürdüğü hâller amortisman karşılıklarının kullanılabilmesini etkileyen faktörlerdir ve kullanma nisbetinin bunlara göre ayarlanması zorunludur.

Görüldüğü gibi otofinansmandan faydalanmak mümkün olmakla beraber neticede bu kaynaklar da sınırlıdır. Sanayi bünyesi gereği, devamlı olarak gelişen üretim-satış akımı niteliğinde olduğundan, hem yeni yatırımlara yöneltmek ve hem de artan satış için ilâve döner sermaye sağlamak zorundadır.

İşte bu safhada da amme tasarruflarından faydalanma dönemine girilmektedir. Bu azçok devamlı diğer şahısların işletmeye katılmaları şeklinde olabilir. Bu kimseler de kâr ve rizikoları paylaşır ve belirli bir oranda işletmenin faaliyetlerine tesir ederler.

İlâve finansman imkânları elde etmek, mali mutavassıtlara müracaat suretiyle de mümkündür. Burada yukarıda zikredildiği gibi, işletmeye iştirak, idareye tesir bahiskonusu değildir. Yalnız ödeme mecburiyeti vardır. Mutavassıt finansmanlılar, genellikle bankalardır.

Memleketimizde sanayie kredi veren bankaları yatırım ve işletme sermayesi kriterine göre iki bölümde zikretmede fayda mülâhaza ediyoruz.

Halen Memleketimizde sanayiciye orta vadeli yatırım kredisi veren kaynaklar şunlardır :

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası: Memleketimizde özel sanayi kurulmasına, mevcudun geliştirilmesine ve modernleşmeye yardım eden başlıca mali müessesesi niteliğindedir. Yatırım projelerinin kabulünden itibaren 4 ilâ 10 sene vade

ile ve % 8 faizle verilir.

Bu Banka uygun gördüğü projelere yüzde yirmibeş oranını geçmemek kaydı ile iştirak edebilmektedir. Türkiye Sınai Kalkınma Bankası bugüne kadar yurdu-muzda belli başlı sanayi branşlarındaki bine yakın özel firmaya iştirak etmiş du-rumdur.

Sınai Yatırım ve Kredi Bankası: Sa-nayie orta vadeli yatırım ve işletme kre-disi veren nisbeten yeni bir kuruluştur. 1963 yılında faaliyete geçen Bankanın amacı, yerli ve yabancı özel sermayenin kurulacak sanayie iştirakini teşvik ve menkul kıymetler piyasasının tessüs ve gelişmesine hizmet etmektir. Kredileri 1-5 yıl arasında vadeli ve % 10,5 faizlidir.

Sosyal Sigartolar Kurumu Tarafından Sanayicilere Ayrılan Fon : Sosyal Sigor-talar Kurumundan bu amaçla ayrılan fon, Sümerbank aracılığı ile ve gayrimenkul ipoteği karşılığında, beş yıl vadeli ve % 7 faizli olmak üzere, sanayicilere tahsis edilmektedir.

Merkez Bankasının Sınai Reeskont Kredileri: Bu alanda memleketimizde du-yulan ihtiyacı, kısmen de olsa karşılamak amacıyla tesis edilmiş bir kaynak niteli-ğindedir. Bu krediler iki şekilde uygulan-maktadır:

Normal Sınai Krediler: Faiz haddi, % 10,5, Reeskont haddi: % 7,5 ve vade: 9 aydır.

Öngörülen Sanayi Kredileri: Faiz had-di % 9, Reeskont haddi: % 5,25, vadesi: 9 aydır.

Öngörülen sanayi kolları, Banka Kre-dileri Tanzim Komitesinin 25.8.1964 tarih ve 143 sayılı Kararına ekli liste'de açık-lanmış ve 24.Eylül.1964 tarihli Resmî Ga-zete'de yayınlanmıştır.

Bu tarihten sonra da zaman zaman mezkûr listeye bazı ilâveler yapılmış ve yeni Resmî Gazete ile yayınlanarak yû-rürlüğe konmuştur.

Bu krediden faydalanmak isteyen sa-nayicilerin öngörülen sanayi kollarından herhangi birinde faaliyette bulunduklarını, bağlı oldukları Sanayi Odalarından ala-cakları bir belge ile tevsik etmeleri ge-rekmektedir.

Buraya kadar sanayide finansman ko-nusuna ve iç-dış finansman kaynaklarına kısaca işaret etmiş bulunuyoruz.

Bu alanda gerek memleketimizdeki tatbikat ve gerekse sanayicilerimizin ih-tiyaçları karşılaştığı takdirde, halen büyük bir boşluğun bulunduğunu da itiraf etmek zorundayız.

Toplam kredi hacmi içinde, sanayie tahsis edilen fonların oranı en iyimser tahminle % 15'i geçmemektedir.

Diğer önemli bir şikâyet konusu da kredi şartlarının ağırlığı ve formalite güç-lükleridir.

Öngörülen sanayici kredilerinde ise, kararname tarihinden de anlaşılacağı üze-re, sanayi kolları ve mamûl nevilerinin günün şart ve gelişmelerine göre tekrar tesbit edilmesi zorunludur.

Bu problemin, Kalkınma Plânlarının yıllık programlarıyla paralellik kurulmak suretiyle halli ve şikâyetlerin önlenmesi mümkündür.

Kanımızca, Sanayinin kredi ihtiyacı ve finansman kaynakları, mevcut ekonomik şartlar içinde dahi, rasyonel ve pratik bir metotla ele alındığı takdirde memleket kalkınmasını hızlandıracak, katkıda bulu-nacak seviyeye getirilebilir.

Finansman Tablosunun Kontrolu

(Kontrol Tablosu)

Metin SÜDEN

Bundan evvelki yazılarımızda (70. ve 73. sayılar) Finansman Tablosunu incelemiştik. Bilânço ve kâr-zarar tablolarını tamamlayıp daha geniş ölçüde ilgililere bilgi verip geçmiş yıllarinkiyile mukayese imkânı sağlayan Finansman Tablosunun doğruluğu yine ilk ikisine uygunluğuyla elde edilmektedir. Yazımızın sonuna eklediğimiz Kontrol Tablosu bu ihtiyacın nasıl karşılandığını mümkün mertebe göstermektedir. Gerçekten, tam bir bilgi ancak müşahhas misaller üzerinde yapılacak çalışmalardan edinilebilecektir.

Konunun daha ziyâde tatbikata dayanması özel durumları kısaca açıklamayı gerektirmiştir. Bu münasebetle konuyu tamamlayan Kontrol Tablosuna geçmeden Finansman Tablosunun yeniden gözden geçirilmesini faydalı buluyoruz.

FİNANSMAN TABLOSUNU DOĞURAN SEBEBLER — Bir işletmenin muhasebesi iki vesikanın tanzimiyle sonucu bağlamaktadır :

— Muayyen bir tarihteki hesap durumunu veren BİLÂNÇO,

— BİLÂNÇO'da KÂR veya ZARAR kalemlerinde toplanan netice hesaplarını teferruatıyla açıklayan netice hesapları (KÂR — ZARAR Hesabı Tablosu)

Muzaaf muhasebenin bünyesi bu tablolarda verilen bilgileri tam olarak açıklayıp, değerlendirecek nitelikte değildir. Sadece rakamların mukayesesi bunları doğuran olayların tesirlerini belirtmez. Normal şartlarla alınan neticeler, fevkâlâde hallerin yarattığı güçlüklerle, alınanlarla mukayese edildiğinde muhasemeyi işleten görüş ufkunun daha derinlere açılması lüzumludur.

Gerçekten işletmenin mâmlekinde devre zarfında meydana gelen hareketler iki kaynaktan doğarlar :

— İşletme faaliyetlerinin neticesi,
— Devre zarfında kullanılan yeni kaynaklar.

İlki, netice hesaplarından elde edilebildiği hâlde, ikincisi hakkında Bilânço ve Kâr-Zarar tablolarından pek açık bilgi edinilemez. Zirâ kaynaklar ve Kullanışlar ait oldukları hesaplara geçirilmiş, varsa, sadece bakiyeleri Bilânçoda gösterilmiştir. Muayyen bir tarihteki bakiyeler hesabın o tarihteki durumunu işâret edebildiklerinden, dönem zarfındaki hareketleri belirtmezler. Kaldı ki, türlü sebeplerle olağanın aksine dönemi temsil edemiyen bir bakiyenin arzı inceleyenleri yanıltır. Örneğin : Bilânço hesabına kesilme tarihindeki sabit kıymetleri verdiği hâlde, devre zarfında yatırımların toplamı, vâki çıkışlar nedeniyle, meçhul kalır ve son durum bilânçoya eksik bilgiyle intikâl eder. Nihayet devredeki borçlanmalar ve ödemeler, açılan krediler, zâtifinansman da gerektiği gibi açıklanamazlar.

Daha etraflı bilgi edinme ihtiyacı, Bilânço, Kâr-Zarar tablolarının yanında Finansman Tablosunun tanzimini mevcut eksikliği tamamlanması sebebiyle, doğmuştur.

FINANSMAN TABLOSUNUN KONUSU — Finansman Tablosu bir dönem zarfında İşletmenin kullanışlarını karşılamak üzere kullandığı kaynakları toplu olarak göstermektedir. Bu tabloda muhtelif bündeki kullanım ve kaynaklar önemlerine ve vâdelerine göre tasnif edilmektedir.

Finansman Tablosunun tanzimi dergimizin 73. sayısında açıklanmıştır. Bilânço ve Kâr-Zarar hesaplarına uygunluğu gereken Finansman Tablosunun tanziminde verilen veriler açılış ve kapanış bilânçolarındaki bakiye farklarından edinilmektedir.

BİRÇOK YILLARA AİT MUKAYESELİ FINANSMAN TABLOSU — Bir tek dönem, genellikle yıl, tanzim edilecek Finansman tablosu işletmenin faaliyetlerinin hudutlu

bir süresini belirtip umumî gidişi göstermeyeceğinden yıllık Finansman Tabloları özetlenip gelecek yıllara ait olanlarla mukayese imkânı sağlamak üzere daha geniş bir tabloda birleştirilir ve her yeni dönem bitiminde işletmenin gelişmesi yakından takip edilir. Genel olarak beşer yıllık finansman tabloları tanzim edilmektedir. Mukayesenin gerçek sonuçlara varabilmesi için para değerinin düşme oranıyla, para birimi olarak gösterilen kıymetlerin ayarlanması, fevkalâde olayların iktisadî ve ticarî hayata müsbet veya menfi etkilerinin ayrıca açıklanması gerekir.

Titizlikle tanzim edilen Finansman Tablolarının yanında bir ay gibi kısa devreleri kapsıyan devamlı Finansman Tabloları da tanzim edilmektedir. Bu aynı zamanda işletme sevk ve idaresinin kontrolünü ve yıl sonundakilerin sağlamasını da mümkün kılmaktadır. Yardımcı bir kayıt sistemi teşkil eden aylık Finansman Tabloları alışıldığında kolaylıkla tatbik edilecektir.

MUHTELİF FAYDALARI — Finansman Tablosu, yapılacak sevk ve idare tahminleri içinde doğru bilgiler verebilecek kıymetli bir araç hüviyetindedir. İşletmenin mâlî bünyesindeki muhtelif faaliyet tasarıları, sebepleriyle beraber değerlendirilerek, tahminlerin gelecekteki oluşlara uygunluğu sağlanır. Tetkiki ve tenkidi dönem başındaki bilânçodan dönem sonu için yapılan tahmini bilânço (yatırım, satınalma, istihsal, satış, nakit mevcudu) gibi muhtelif bütçelerden ve tahmini Kâr-Zarar hesabından faydalanılmasını gerektirir. Böylece bütçe idaresinin tatbikatında gerekli düzeni ve ahengi sağlayan bir önem kazanmaktadır. Tahmini Finansman Tablosu finansman çalışmaları için vazgeçilmez bir vesika niteliğindedir.

Yöneticilerin karar almalarına gerekli

bilgiler, Finansman Tablolarının yaygınlaşması, belirli formüllere bağlanmasına bağlı olduğu gibi, millî muhasebe çalışmalarında işletmelerin toplu olarak incelemlerine de imkân verecektir.

BİRKAÇ SÖZ — Muhasebeye sevk ve idare ve bilgi verme rolünü iyice oynayabilmesi için Bilânço ve netice hesaplarından başka her hesap kapanışında kullanışları ve kaynakları gösteren bir Finansman Tablosunun tanzimi temenni edilir.

Yıllık Finansman tabloları, geçmiş yıllara ait olanlarla birlikte ilgililere takdim edilerek, işletmenin gelecek dönemlerde alabileceği mâlî gelişme gerçeğe uygun olarak yakından takip edilmelidir.

Örnek olarak verilen 1967 yılı Kontrol Tablosunda, dönem zarfında meydana gelen değişiklikler Bilançoda görünmedikleri hâlde Kontrol Tablosunun tanziminde dikkate alınmakta ve tâdiller yapılmaktadır.

SABİT KIYMETLER

İnşaat	
Malzeme ve Avadanlık	
Nakil Araçları	
Mefruşat	
Sair	(eksl)

GİRİŞLER

17.468
35.002
66
21.450
1.342

ÇIKIŞLAR

616
28.457
638
1.023

72.644

30.734

AMORTİSMANLAR

Tahsisler
84.502

Yenilenenler
22.726

SAİR SABİT KIYMETLER**İştiraklere ait Esham**

Alış
4.389

Satış**İhtiyatlarla karşılanan devir**

165

55 Düzeltme 110

1966 İhtiyatı 1.814

1967 İhtiyatı 1.749 farkı

İştirake Ödemeler

121

UZUN ve ORTA VADELİ BORÇLARDA HAREKETLER

Borçlanma
110.000
55.000

Ödemeler
2.695
11.000
2.750
583

Tamamen tesviye edilmiştir

165.000

17.028

D U Y U R U

Genel Merkez Yönetim Kurulumuzun 7/10/1970 Çarşamba günü, 18.00-20.30 saatleri arasında, Yakın ve Orta Doğu Çalışma Enstitüsü (Salıpazarı Dursun Han Kat 4 Tophane-İstanbul) lokalinde düzen-

lediği, ORTAK PAZAR konulu açık oturuma bütün mezunlarımız, öğrenciler, okurlarımız, tüccar ve sanayiciler dâvetlidir. Şeref vermelerini rica ederiz.

YÖNETİCİ : Cemiyetimiz adına Genel Başkan Nihat Batur.

Konuşucular :

- ★ Prof. Dr. Kenan Bulutoğlu
- ★ Prof. Dr. Halûk Cillov
- ★ Eski Hesap Uzmanı Fahri Hakçobani
- ★ İ.S.O. Oda Meclisi Başkanı Ertuğrul Soysal
- ★ Prof. Dr. Yüksel Ülken
- ★ Dr. Ekmel Zâdil
- ★ Prof. Dr. Sabahattin Zaim

SAYGILARIMIZLA

İ. Ü.

İKTİSAT FAKÜLTESİ MEZUNLARI

CEMİYETİ

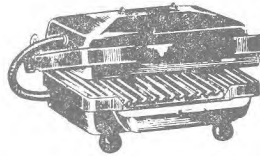
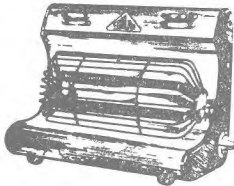
GENEL MERKEZ YÖNETİM KURULU

DÜŞÜNMEYEN ALACAĞINIZ
BU KALİTELİ MAMULLER

ŞAHLAN

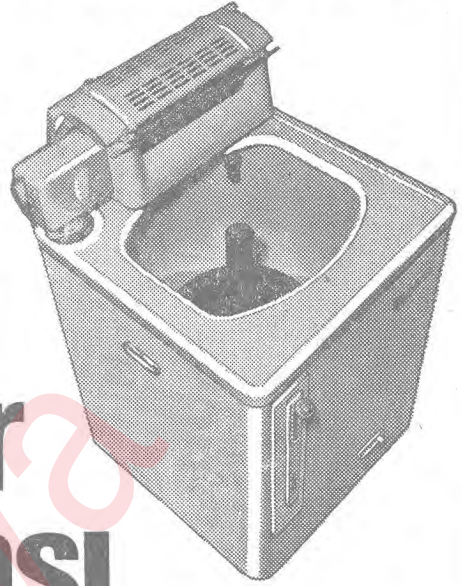
MARKASINI TAŞIR

Evinizin ütü, elektrik sobası, ızgara, ekmek kızartıcısı, meyva presi ve diğer elektrik malzemesi ihtiyacını en iyi şekilde ŞAHLAN karşılar.

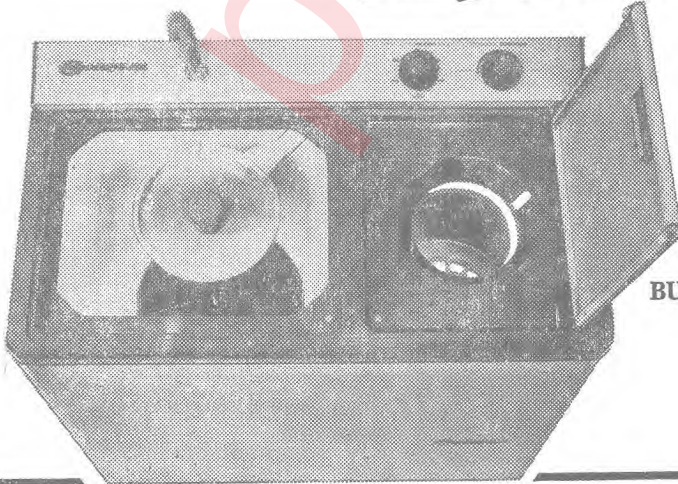
ŞAHLAN mamulleri elektrik malzemesi satan bütün mağazalarda bulunur.

memleketimizde en çok tercih edilen çamaşır makinası

ARÇELİK

çamaşırı daha iyi yıkar

Genel Satıcıları:

BEKO TİCARET A. Ş.,

Tel.: 49 00 39

BURLA BİRADERLER ve Şsi.,

Tel.: 45 52 00

ARSLAN

tek

veya

BLOK

• yapı tuğlası

• ateş tuğlası

ateş harçları

izolasyon tuğlası

EYÜP İSTANBUL

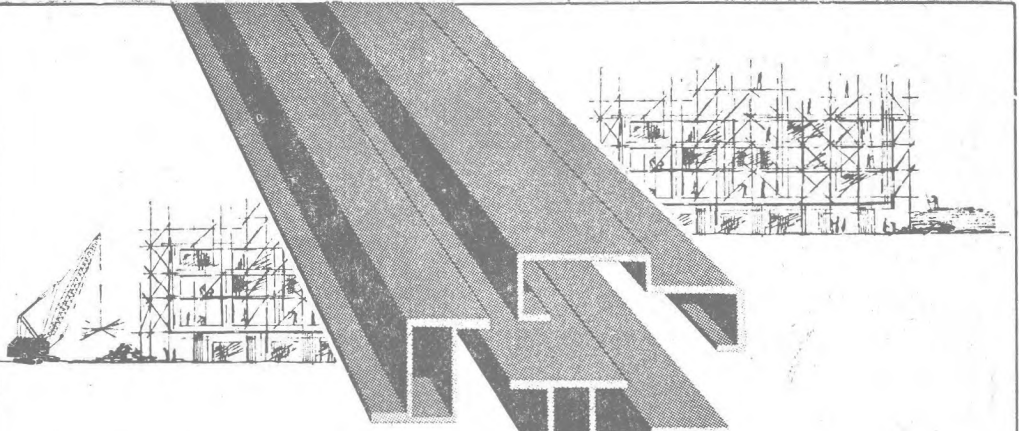
Fab. : 23 22 10

Mz. : 44 30 40

11

st

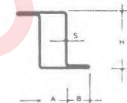

**cinsi
ne olursa olsun
bütün inşaatlarınız için
bu profillere ihtiyacınız vardır**

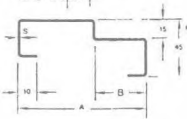
YAPI PROFİLLERİ

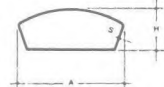
TİP	H mm	A mm	B mm	S mm	G kg/m
BS 101 T	335	18	15	1.5	1.85
BS 102 T	44	20	17.5	2	3.00

TİP	H mm	A mm	B mm	S mm	G kg/m
BS 101 Z	335	18	15	1.5	1.85
BS 102 Z	44	20	17.5	2	3.00

TİP	A mm	B mm	S mm	G kg/m
BS 201	100	40	1.6	2.27
BS 202	160	45	2	3.77

TİP	A mm	H mm	S mm	G kg/m
BS 301	50	15	1.5	1.25
BS 302	70	25	2	2.50

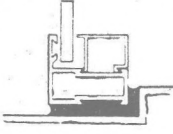
HUSUSİ SİPARİŞ ÜZERİNE ÇEŞİTLİ ÖLÇÜ ve CİNSTE AÇIK PROFİLLER İMAL EDİLİR

Bs **BORUSAN**
BORU SANAYİ ANONİM ŞİRKETİ
İSTANBUL

her işe uygun boru ve profil

Tophane, Salıpazarı Han Kat 8 İstanbul Telf; Santral: 49 00 02
Satış : 44 76 03

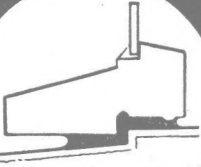
ÇEKOMASTİK

metal doğrama
montajında

liman ve baraj
inşaatlarında

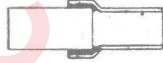
ahşap doğrama
montajında

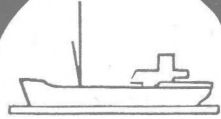
dilatasyon
dolgularında

ELASTİKİ
YAPISTIRICI
SIZDIRMAZ
İZOLATÖR

SANAYİ MACUNU

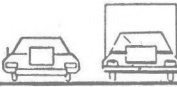

boru kalafatlarında

gemi inşaatlarında

ÇUHADAROĞLU ALÜMİNYUM DOĞRAMA FABRİKASI
CEKO KİMYA TESİSLERİ
Mürriyet Mah., Bengü Sok. No 29 Şişli, İSTANBUL
tel. 48 2038 - 39

otomontaj
sanayiinde

çatı ve cephe
kaplamalarında

CEKO

**DÜNYADA
EN ÇOK SATILAN
ÇAMAŞIR MAKİNASI
ELEKTRİK SÜPÜRGESİ**

MATAŞ TİCARET A. Ş.
Halaskârgazi Cad. 133 Pangaltı - İstanbul Tel: 46 20 75

1/12068

(Moran Reklâm : 1938)

yüzlerce boya...

yüzlerce isim var...
fakat en iyisi,
ÇBS boyalarıdır.

Evet, ÇBS Boya Sanayii modern tesislerinde, mühendisleri ve personel kadrosunun idaresinde her çeşit boya ve yardımcı maddelerini sizler için imal etmektedir.

İşte ispatı...

ÇBS plastik boyaları her zevke uyan cazip renkleri ve üstün kalitesiyle evinizde, büronuza hasılı bulduğunuz, çalıştığınız her yere canlılık kazandırır.

BELCO selülozik boya çeşitleri dünya selülozik boya sanayine

yepyeni bir sistem, yepyeni bir kalite getirmiştir. Bütün Batı ülkelerinde olduğu gibi yurdumuzda da tercihle tatbik edilmektedir.

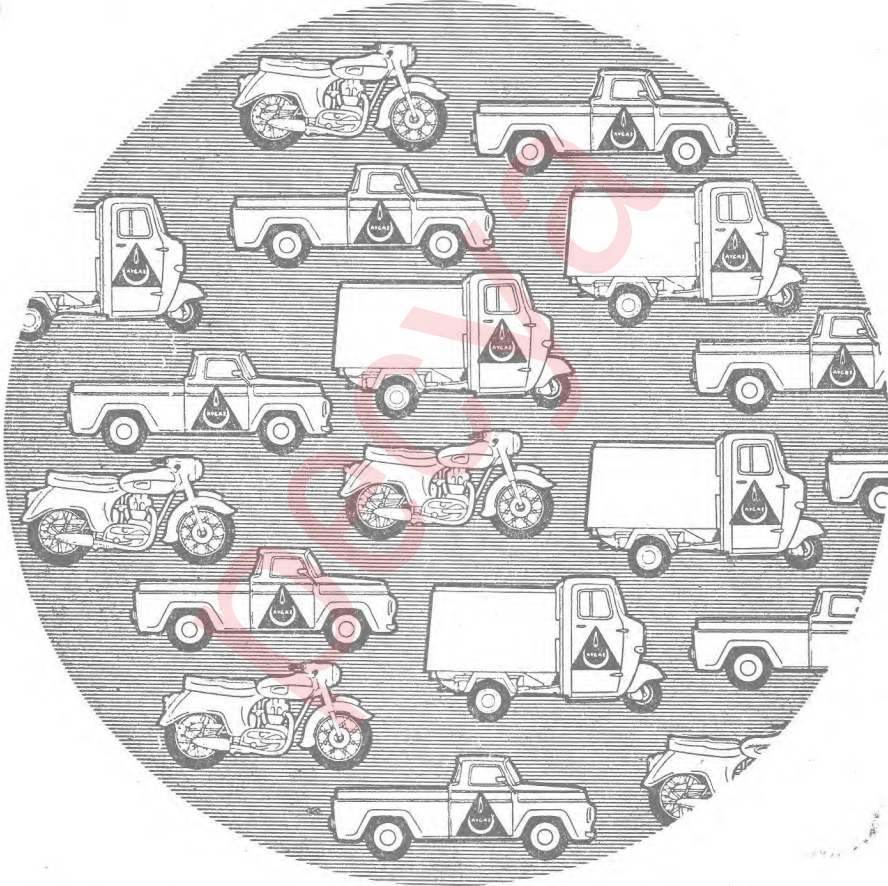
DAHA İYİSİ YOKTUR

ÇAVUŞOĞLU BOYA SANAYİİ - İSTANBUL
KARAKÖY, FERMENEÇİLER NO. 56-58 TEL: 49 87 10 (DÜRT HAT)

AYGAZ

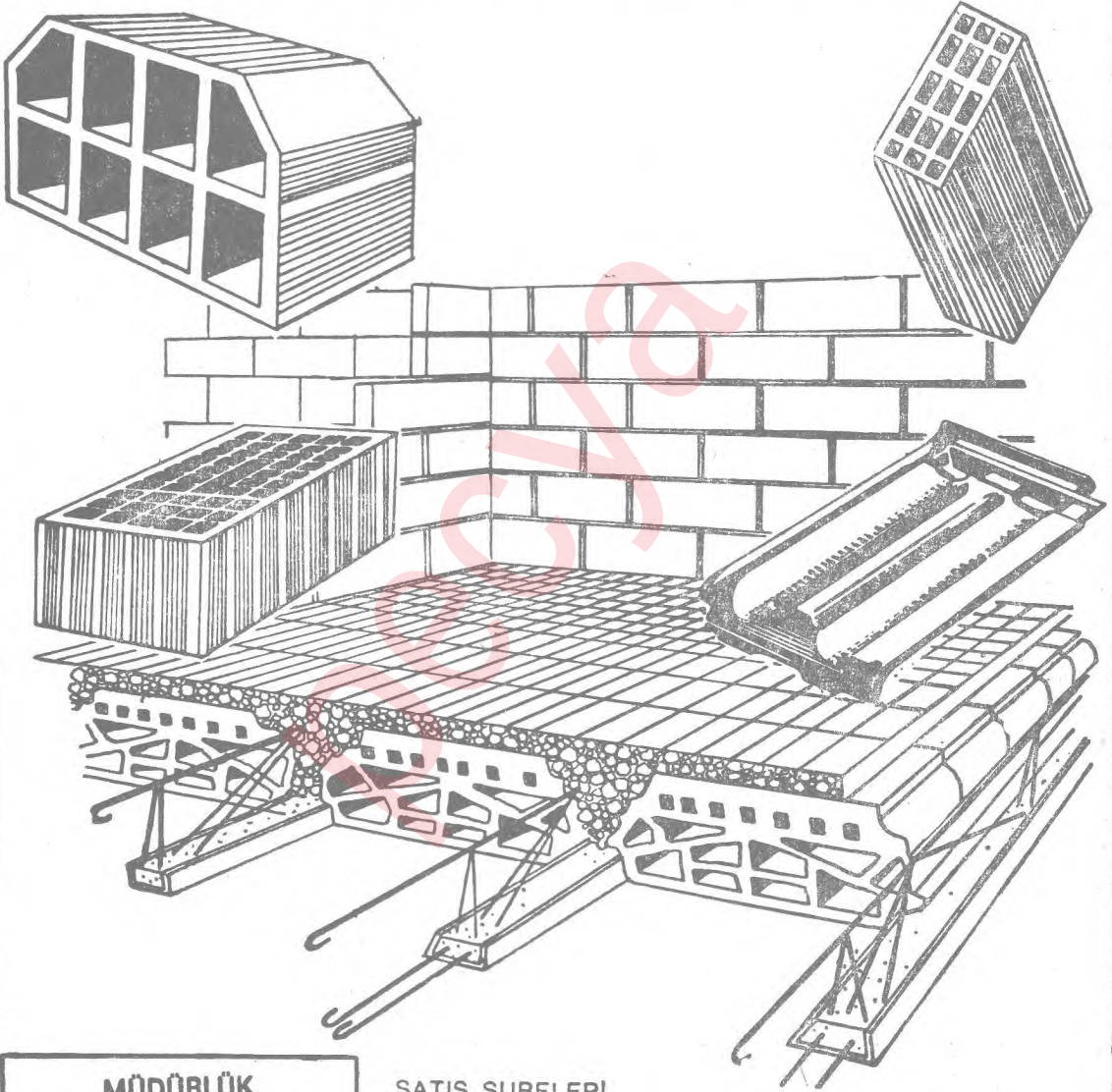
BAKIM SERVİSİ

AYGAZ Bakım Servisine mensup Teknik Elemanlar - talep vaki olsun veya olmasın - periodik ve devamlı olarak, bir program dahilinde AYGAZ abonelerini ziyaret ederek icap eden **kontrol ve bakımı ücretsiz yaparlar.**

TUĞLA - KİREMİT ve ASMOLEN FABRİKALARI

MÜDÜRLÜK

Meclisi Mebusan Cad Arhan
Salıpazarı - İstanbul

☎ 45 50 00

SATIŞ ŞUBELERİ

İSTANBUL Meclisi Mebusan Cad Arhan Salıpazarı - İstanbul
☎ 49 58 02 - 44 81 29

KADIKÖY Mühürdar Fuat Bey Sokak Talas İş Hanı kat 1
Kadıköy - İstanbul ☎ 36 13 42 - 36 48 98

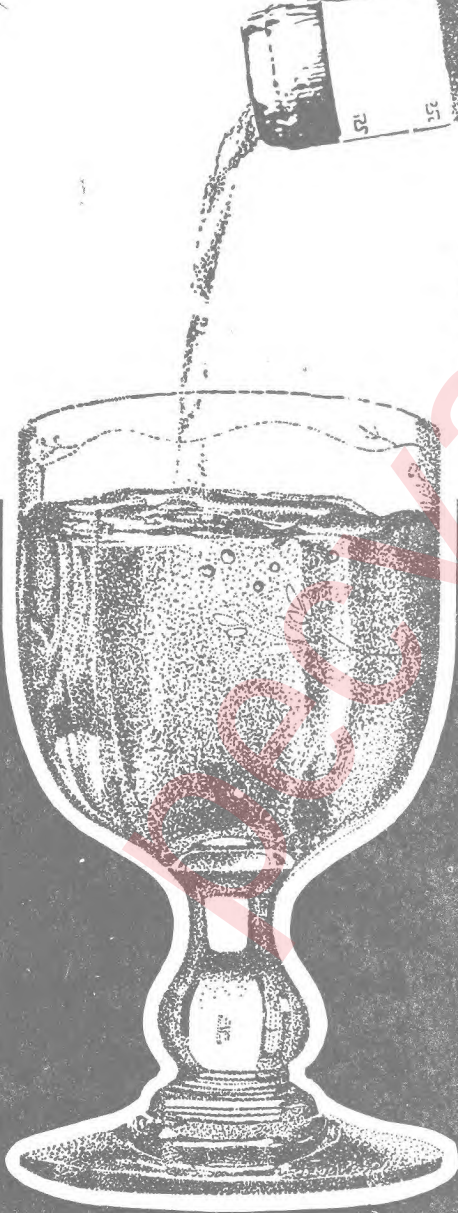
BUGÜNÜN
KÜÇÜKLERİ
YARININ
BÜYÜKLERİDİR

ÇOCUKLARINIZI
TASARRUFA
ALİŞTİRİNİZ

T.C.ZİRAAT BANKASI

TEKEL

**ŞARAP
SANAYİİNDE**

**5
ŞÖHRET**

buzbağ
trakya
ürgüp
barbaros
narbağ

(Basın İlan : 10568)